

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ФИСКАЛНА СТРАТЕГИЈА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2018-2020

Скопје, декември 2017

СОДРЖИНА

I. ВОВЕД.....	3
II. МАКРОЕКОНОМСКИ ПРОЕКЦИИ.....	4
Меѓународни економски движења и проекции.....	4
Економски движења во Република Македонија.....	5
Среднорочни макроекономски проекции.....	8
III. ФИСКАЛНИ ПРОЕКЦИИ	12
ФИСКАЛНА РАМКА ЗА 2017 ГОДИНА.....	12
СРЕДНОРОЧНА ФИСКАЛНА РАМКА.....	14
Буџет на Република Македонија.....	16
Проектиран дефицит и негово финансирање	22
Финансирање на локалната власт.....	23
Буџет на локална власт на среден рок	29
III. УНАПРЕДУВАЊЕ НА УПРАВУВАЊЕТО СО ЈАВНИТЕ ФИНАНСИИ	32
Фискални ризици.....	34
IV. КОРИСТЕЊЕ НА ПРЕТПРИСТАПНА ПОМОШ НА ЕУ.....	35
V. ДВИЖЕЊЕ НА ЈАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	44
ЛИМИТИ ЗА ВИСИНАТА И СТРУКТУРАТА НА ДРЖАВНИОТ И ЈАВНИОТ ДОЛГ	46
Среднорочни лимити	46
Краткорочни лимити.....	50
МЕРКИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПОЛИТИКАТА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВЕН ДОЛГ	52
Развој на пазарот на државни хартии од вредност	52
РИЗИЦИ ПРИ УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВНИОТ ДОЛГ	53

Врз основа на член 16 став 2 од Законот за буџетите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 64/2005, 04/2008, 103/2008, 156/2009, 95/2010, 180/2011, 171/2012, 192/2015 и 167/2016) Владата на Република Македонија на

седницата одржана на 09.11.2017 година, ја донесе Фискалната стратегија на Република Македонија 2018-2020.

I. ВОВЕД

Среднорочната фискална рамка ги дефинира најважните цели и политики за дејствување, како и среднорочните макроекономски и фискални проекции, преку кои се отсликуваат економските и социјалните политики што ќе ги спроведува државата, односно проектите кои се во насока на постигнување на стабилен економски раст и подобар живот за граѓаните.

Ангажманот на Владата за создавање на поволна деловна клима, развој на приватниот сектор, инвестиционите активности и унапредување на системот на социјалната заштита, ќе придонесе кон постигнување на крајните цели и приоритети, односно кон повисоки стапки на раст на економијата, зголемување на продуктивното вработување, подигнување на животниот стандард на населението и интензивирање на интеграционите процеси за ЕУ и НАТО.

Силниот и ефикасен систем на управување со јавните финансии е неопходен услов за одржлив економски раст и ефикасно обезбедување на јавни услуги во земјава, како и за воспоставување на основа за спроведување на реформите во други области.

Насоките и политиките во овој документ претставуваат основа за среднорочните проекции на јавните приходи и расходи. На ваков начин се обезбедува зајакната фискална дисциплина и соодветна алокација на расположливите средства во согласност со стратешките приоритети.

Владата на Република Македонија ги идентификува најважните стратешки приоритети дефинирани во Одлуката за утврдување стратешки приоритети и тоа:

- развој на економијата, зголемување на продуктивното вработување и подигнување на животниот стандард на граѓаните;
- интеграција на Република Македонија во Европската унија и НАТО;
- одлучна и неселективна борба со организиран криминал и корупцијата;
- владеење на правото и изградба на независни институции;
- реформи во образованието и инвестирање во иновации и информатичка технологија
- реформи во правосудството
- целосно спроведување на начелата на Охридскиот рамковен договор, градење на граѓанска држава и етничка кохезија врз принципите на меѓусебна толеранција и почитување.

Политиката за управување со јавен долг дава рамка на Владата на Република Македонија за делување во насока на прудентно управување со јавниот долг на државата на среден рок. Основните принципи што се земаат предвид при управувањето со портфолиото на јавниот долг, а со тоа и при изготвувањето и спроведувањето на политиката за управување со јавен долг се:

- утврдување оптимална структура на должничкото портфолио и нејзино усогласување со макроекономската политика на државата;
- усогласување на трошоците на должничкото портфолио со трошоците утврдени во државниот буџет за секоја година поединечно и на среден рок, и
- лимитирање и елиминирање на влијанието на ризиците врз одржливоста на јавниот долг на среден и на долг рок.

II. МАКРОЕКОНОМСКИ ПРОЕКЦИИ

Меѓународни економски движења и проекции

Светската економија во првото полугодие од 2017 година се карактеризираше со зголемена доверба на економските субјекти и создавање на поволни услови за финансирање на меѓународниот пазар, што заедно со растот на преработувачката индустрија и трговијата се очекува позитивно да влијаат врз економскиот раст на светската економија кој е проектиран на 3,6% во 2017 година. Растот е главно придвижен од забрзаната економска активност во брзорастечките економии и земјите во развој, а во голема мера се должи на зголемената трговска активност во услови на исчезнување на извозните пречки на овие земји.

Подобрување во економските движења има и кај развиените земји, каде што се забележува зајакнување на инвестициската активност и солиден раст на приватната потрошувачка, што се очекува да влијае кон забрзување на економскиот раст во 2017 година на 2,2%. Европската економија во првото полугодие од годината забележа раст на активноста од 2,3%, при што растот на германската економија, како најголема економија во Европската Унија, изнесува 2,0%. Основни двигатели на забрзаниот раст на европската економија во овој период се зголемената активност на преработувачката индустрија и зголемениот извоз на стоки при раст на вработеноста и зголемено ниво на инфлација. Но, и покрај растот на инфлацијата, базичната инфлација остана на ниско ниво и под проектираното од страна на Европската централна банка, што овозможува непречено спроведување на прилагодливата монетарна политика во насока на поттикнување на домашната побарувачка. Ефектите на фискалната политика врз економијата во текот на годината се очекува да останат неутрални. Според тоа, растот до крајот на годината се очекува да се задржи на нивото од 2,3%, поддржан од очекуваното зголемување на приватните инвестиции и растот на извозот, во услови на поголемо искористување на производствените капацитети и зголемена профитабилност на корпоративниот сектор.

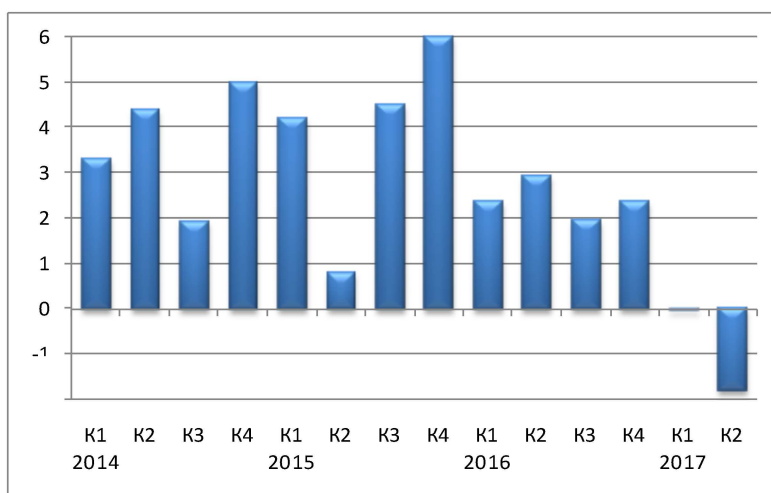
Позитивните движења во глобалната економија се очекува да продолжат со засилен интензитет во текот на 2018 година во услови на зголемена доверба кај инвеститорите, поволни трендови во глобалната трговија и позитивни движења на финансиските пазари. Оттука, растот на глобалната економија се очекува да забрза на 3,7% во 2018 година, и да го задржи тоа темпо до 2020

година. Позитивни тенденции се очекуваат и во европската економија, во услови на очекувано зголемување на извозот при подобро услови во глобалната трговија, како и зајакната домашна побарувачка при погодни финансиски услови и намалена неизвесност од спроведувањето на макроекономските политики. Ваквите движења се очекува да придонесат економскиот раст во Европската Унија да изнесува 2,1% во 2018 година (и 1,8% во 2019 и 2020 година), а растот во Германија е проектиран на 1,8%, 1,5% и 1,4% соодветно.

Економски движења во Република Македонија

Бруто-домашен производ. Во првиот квартал од 2017 година економската активност стагнираше, додека во вториот квартал забележа пад од 1,8%, што е резултат на зголемената политичка неизвесност во земјата, која се одрази врз инвестициската активност на економските субјекти и реализацијата на капиталните инвестиции. Со тоа, БДП во првото полугодие (П1) од 2017 година забележа пад од 0,9% на реална основа.

Графикон 1. Реален годишен раст на БДП (%)

Извор: Државен завод за статистика

Потрошувачката во П1 забележа раст од 3,0% на реална основа, како резултат на растот на приватната и на јавната потрошувачка. Приватната потрошувачка порасна за 3,4%, во најголем дел како последица на растот на расположливиот доход на домаќинствата, во услови на раст на вработеноста и на платите во економијата, како и раст на кредитирањето на домаќинствата. Растот на јавната потрошувачка изнесуваше 1,3%. Бруто-инвестициите забележаа пад од 9,9%, во услови на значително намалување на активната во градежната дејност, што претставува главна причина за намалената економска активност во овој период.

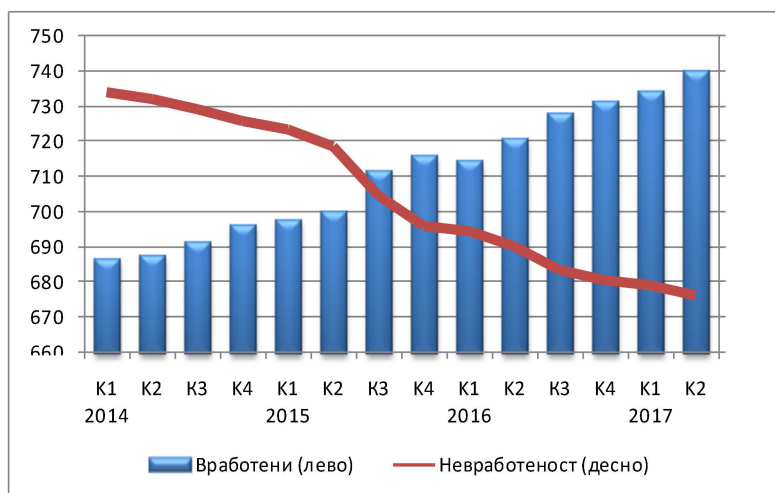
Извозот на стоки и услуги во П1 забележа раст од 8,8% на реална основа, во услови на интензивна активност на новите производствени капацитети, поволни движења на надворешната побарувачка, односно раст на економската активност во ЕУ, како и поволните движења на цените на

основните метали на светските берзи. Растот на извозот во овој период, согласно номиналните месечни податоци, пред сè е резултат на зголемениот извоз на машини и транспортни уреди од 22,0% и на хемиски производи од 17,3%. Увозот на стоки и услуги забележа раст од 6,9% на реална основа, што се должи главно на увозот на интермедијарни производи којшто е зголемен за 15,4%.

Анализирано по сектори, градежната дејност, која во изминатата година беше главен двигател на економскиот раст, во П1 2017 година забележа пад од 11,6% на реална основа. Пад е забележан и во услужниот сектор од 0,7%. Земјоделството во П1 забележа раст од 2,8%, а индустрискиот сектор раст од 0,2%.

Пазар на труд. Позитивните движења на пазарот на трудот продолжија во 2017 година. Во вториот квартал, според Анкетата на работна сила, бројот на вработени е повисок за 2,7% на годишна основа. Зголемување на вработеноста е забележано кај услужниот сектор (најмногу во трговијата), индустрискиот сектор (најмногу во преработувачката индустрија) и земјоделството, додека пад на вработеноста е регистриран во градежниот сектор.

Графикон 2. Број на вработени и стапка на невработеност

Извор: Државен завод за статистика

Растот на вработеноста е придружен со пад на бројот на невработени, со што стапката на невработеност во вториот квартал од 2017 година се намали на 22,6%, што е за 1,4 процентни поени пониско споредено со истиот квартал во 2016 година.

Просечната нето-плата во периодот јануари-август 2017 година забележа раст од 2,2% на номинална основа и раст од 1,1% на реална основа. Нето-платите во индустријата во овој период пораснаа за 2,8%, а во и услужниот сектор за 2,4% просечно на номинална основа.

Надворешен сектор. Дефицитот на тековната сметка на платниот биланс во периодот јануари-јуни 2017 година изнесува 218,3 милиони евра, што претставува 2,1% од проектираниот годишен БДП. Дефицитот на тековната

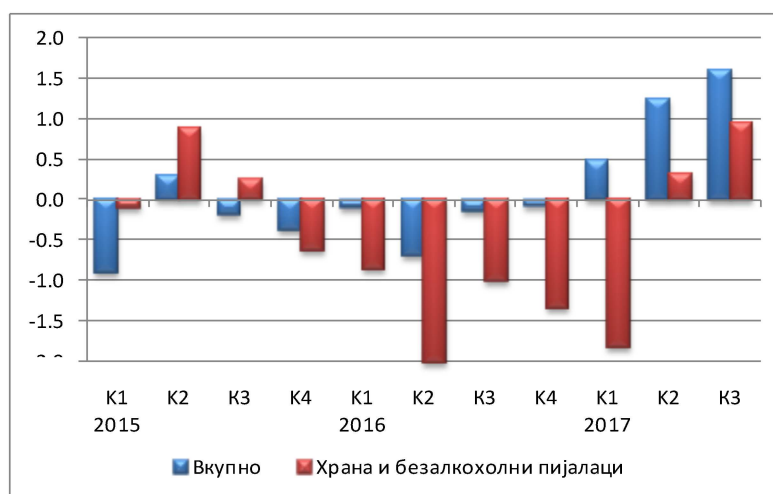
сметка е намален за 39,2 милиони евра споредено со истиот период од 2016 година, што најмногу се должи на зголемениот суфицит кај сметката на секундарен доход за 38,3 милиони евра, намалениот дефицит кај размената на стоки за 11,2 милиони евра и зголемениот суфицит кај размената на услуги за 7,1 милион евра. Од друга страна, влошување има кај сметката на примарен доход, каде што дефицитот е зголемен за 17,5 милиони евра.

Приливот на странски директни инвестиции (СДИ) во периодот јануари-јуни 2017 година изнесува 99,8 милиони евра, што претставува 1,0% од проектираниот годишен БДП. Приливот на СДИ во овој период е по основ на реинвестирање на добивката (67,9 милиони евра) и по основ на сопственички капитал (45,5 милиони евра), додека должничките инструменти имаа негативен придонес (13,6 милиони евра) врз приливот на СДИ.

Бруто девизните резерви на крајот на септември 2017 година изнесуваат 2.271 милиони евра и се намалени за 342 милиони евра со состојбата на крајот од претходната година, но се движат во сигурната зона, односно нивото на резерви се оценува како адекватно според сите релевантни критериуми.

Инфлација и монетарни движења. Стапката на инфлација во периодот јануари-септември 2017 година изнесува 1,1%. Растот на потрошувачките цени во овој период најмногу се должи на зголемените цени на нафтените деривати од 7,2%, во услови на надолен притисок на цените на прехранбените производи, кои што се пониски за 0,4%.

Графикон 3. Годишна стапка на инфлација по квартали

Извор: Државен завод за статистика

Во текот на 2017 година, Народната банка на Република Македонија во два наврати ја намали каматната стапка на благајничките записи по 0,25 процентни поени, од 3,75% на 3,25%. Ваквите промени се одраз на постојаното стабилизирање на очекувањата и на довербата на економските субјекти и со тоа континуирано исцрпување на ефектите врз економијата од политичката криза.

Банките ја одржаа својата стабилност и сигурност во услови на нестабилна политичка состојба во земјата во изминатиот период. Вкупните депозити во банкарскиот систем во септември 2017 година се повисоки за 6,0% на годишна

основа, што се должи на зголемените депозити и во домашна и во странска валута. Депозитите во домашна валута забележаа раст од 8,0%, а депозитите во странска валута од 3,3%. Состојбата на вкупни кредити во септември 2017 година е зголемена за 4,3% во однос на септември претходната година, како резултат на зголеменото кредитирање на домаќинствата од 9,8%.

Проценки за 2017 година. Со оглед на падот на реалниот БДП во првата половина на 2017 година од 0,9%, како и најновите оценки кои укажуваат на закрепнување на економската активност и очекувањата за нејзино дополнително интензивирање до крајот на годината, проекцијата за реалниот економски раст во 2017 година изднесува 1,6%. Кај цените, досегашните остварувања и очекувањата за крајот на годината резултираат со очекувана стапка на инфлација во 2017 година на 1,4%.

Среднорочни макроекономски проекции

Макроекономската политика на Република Македонија е во функција на развој на економијата и подигнувањето на животниот стандард на граѓаните, преку поддршка на домашните претпријатија, пред сè на малите и средните претпријатија, зголемување на вработеноста во економијата преку активните мерки за вработување, подигнување на нивото на платите во економијата, како и преку зајакнување на системот на социјална заштита.

Бруто домашен производ. Во 2018 година економијата се очекува дополнително да заздравува од негативните влијанија на политичката неизвесност во земјата во текот на 2017 година, односно се очекува понатамошно интензивирање на економскиот раст. Политичката стабилност и враќањето на довербата кај инвеститорите се очекува да придонесат кон раст на приватните инвестиции. Растот на платите и вработеноста во приватниот сектор, поддржан од владините мерки, придружени со очекувањата за ниска и стабилна инфлација во земјата ќе придонесат кон зголемување на приватната потрошувачка. Континуираниот солиден извоз од новите производствени капацитети, како и опоравувањето на традиционалните извозни сектори како резултат на зајакнатата економска активност на земјите трговски партнери, ќе придонесат за зголемување на извозот на Македонија и поголемо искористување на индустриските капацитети.

Оттука, реалниот раст на БДП се очекува да се зголеми на 3,2% во 2018 година, а во наредните две години да продолжи со нешто посилен интензитет, односно да достигне 3,5% во 2019 година и 4% во 2020 година. На наредната табела се прикажани проекциите за реалниот раст на БДП на релевантни меѓународни и домашни институции.

Табела 1. Споредба на проекциите за растот на БДП и инфлацијата за Македонија

Институција	Реален раст на БДП (%)	Стапка на инфлација (%)
-------------	------------------------	-------------------------

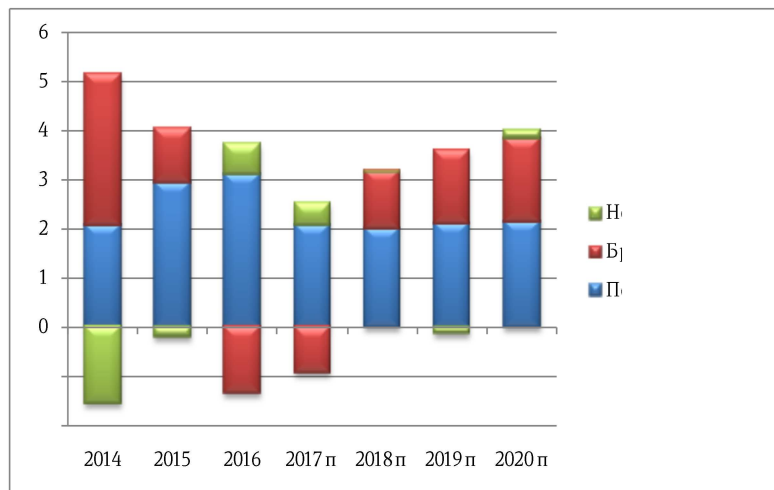
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
ММФ	1,9	3,2	3,4	3,6	1,2	1,7	1,9	2,0
Светска банка	1,5	3,2	3,9	/	0,9	1,6	2,0	/
ЕБОР	1,5	2,5	/	/	/	/	/	/
Европска комисија	1,7	2,7	3,2	/	1,2	2,0	2,4	/
Виенски институт	1,8	3,1	3,4	/	1,0	1,5	2,0	/
НБРМ	0,5	3,2	3,5	/	1,3	2,0	2,0	/
Министерство за финансии	1,6	3,2	3,5	4,0	1,4	1,7	2,0	2,0

Извор: ММФ (Article IV Consultation, октомври 2017 г.), Светска банка (Europe and Central Asia Economic Update: Migration and Mobility, октомври 2017 г.), ЕБОР (Regional Economic Prospects, ноември 2017 г.), Европска комисија (European Economic Forecast, ноември 2017 г.), Виенски институт (Forecast Report, ноември 2017 г.) и НБРМ (Квартален извештај, ноември 2017 г.).

Приватната потрошувачка се предвидува да биде значаен двигател на економскиот раст во овој среднорочен период, која се очекува да забележи раст од 3% на реална основа (види графикон 4, каде што е прикажан придонесот на поединечните компоненти во растот на БДП). Растот на приватната потрошувачка се поврзува со очекуваниот раст на вработеноста во приватниот сектор, постепеното подигнување на минималната плата, што ќе се одрази врз растот на просечната плата во земјата, како и мерките за зајакнување на социјалната заштита, кои ќе резултираат со раст на расположливиот доход на домаќинствата. Приватната потрошувачка се очекува да биде поддржана и од предвидениот раст на кредитирањето на населението. Проекцијата за реален раст на јавната потрошувачка во овој период изнесува 1,3% во просек.

Проекцијата за раст на бруто-инвестициите во периодот 2018-2020 година изнесува 4,4% во просек на реална основа. Позитивен придонес врз растот на инвестициите се очекува да имаат планираните инвестиции на јавниот сектор, како и поддршката на инвестициската активност на домашните и странските претпријатија. Враќањето на политичката стабилност во земјата ќе има позитивно влијание врз очекувањата и довербата на економските субјекти, а ќе значи и позитивен сигнал за постојните и потенцијални странски инвеститори. На графиконот 4 е прикажан придонесот на бруто-инвестициите во економскиот раст.

Графикон 4. Расходна структура на растот на БДП
(придонес во раст, процентни поени)

Извор: Пресметки на Министерството за финансии врз база на податоци од ДЗС (п - проекција)

Во наредниот среднорочен период извозот на стоки и услуги се очекува да забележи реален раст од околу 8,0% во просек, со изгледи за одредено интензивирање на растот, во услови на континуирано солидна активност на извозн-ориентираните капацитети, како и очекуван раст на странската побарувачка, особено за производи со повисока додадена вредност, чиј удел во структурата на домашната индустрија се зголемува. Поволни ефекти врз извозот се очекуваат и од предвиденото зголемување на цените на основните метали на среден рок. Проектираниот раст на домашната побарувачка и извозната активност условуваат зголемен увоз на стоки и услуги, кој во овој период се очекува да забележи просечен реален раст од 6,4%.

Пазар на труд. Предвидениот раст на економската активност во наредниот среднорочен период се очекува да биде придружен со раст на вработеноста, поттинат преку активните мерки и програми за вработување, поддршката на домашните и странските претпријатија за отворање нови работни места, како и други мерки за намалување на невработеноста во земјата.

Според проекциите, во периодот 2018-2020 година се очекува просечен годишен раст на бројот на вработени од околу 2,0%. Растот на побарувачката во овој период се очекува да се одрази и врз понудата на работна сила, која е проектирано да се зголеми просечно годишно за 0,8%. Ваквите движења на пазарот на трудот ќе придонесат просечната стапка на невработеност во 2020 година да се намали на 19,5%. Растот на просечната нето-платата во овој период се очекува да се движи помеѓу 4,0% и 4,5% на номинална основа.

Табела 2. Проекции на основните макроекономски показатели за Македонија

Показател	2017	2018	2019	2020
-----------	------	------	------	------

БДП, реална стапка на раст	1,6	3,2	3,5	4,0
БДП дефлатор (%)	3,6	2,0	2,3	2,3
Стапка на инфлација (просек)	1,4	1,7	2,0	2,0
Извоз на стоки (номинален раст, %)	12,1	8,9	9,7	10,0
Увоз на стоки (номинален раст, %)	7,7	7,4	8,4	8,3
Трговско салдо (% од БДП)	-16,8	-16,5	-16,3	-15,7
Нето-плата				
номинален пораст (%)	2,5	4,0	4,3	4,5
реален пораст (%)	1,1	2,3	2,3	2,5
Стапка на невработеност (просек)	22,4	21,5	20,5	19,5
Стапка на вработеност (просек)	44,1	44,9	45,9	46,8

Извор: Министерство за финансии

Инфлација. Стапката на инфлација во периодот 2018-2020 година се очекува да биде ниска и стабилна. Динамиката на инфлацијата ќе биде под влијание на движењето на светските цени на примарните производи, а делумно и од движењето на економската активност во домашната економија. Во 2018 година стапката на инфлација се очекува да изнесува 1,7%, а во 2019 и 2020 година е проектирана стапка на инфлација од 2,0%.

Надворешен сектор. Дефицитот на тековната сметка на платниот биланс се очекува да остане релативно низок и да бележи постепено стеснување во периодот 2018-2020 година, односно да се намали на 1,7% од БДП во 2020 година. Ваквата тенденција е резултат на предвидено намалување на нивото на трговски дефицит и стабилно ниво на приватни трансфери. Дефицитот на тековна сметка ќе биде финансиран од очекуваниот прилив на странски директни инвестиции, што ќе резултира со задржување на девизните резерви на адекватно ниво. Стабилниот девизен курс на денарот во однос на еврото ќе се задржи во овој период, во функција на одржување на ценовната стабилност како крајна цел на монетарната политика.

Ризици поврзани со проекциите за економски раст. Ризиците во однос на меѓународното окружување се главно поврзани со економските движења и динамиката на раст на економијата на ЕУ, како најважен трговски партнер на Македонија. Така, евентуално послабите економски остварувања во ЕУ и другите трговски партнери на земјата од проектираните во наредниот среднорочен период може да ги влошат изгледите за раст на економската активност во Македонија, преку послаб раст на извозот и индустриското производство, како и намален прилив на странски капитал. Дополнителен ризик претставува и послабиот раст од очекуваниот или евентуално падот на цените на основните метали на светскиот пазар.

Во однос на домашното окружување, ризиците се првенствено поврзани со проектираниот раст на бруто-инвестициите односно со реализацијата на инфраструктурните проекти, како и со ефектите од поддршката на

инвестициската активност на домашните и странските претпријатија врз економијата.

III ФИСКАЛНИ ПРОЕКЦИИ¹

ФИСКАЛНА РАМКА ЗА 2017 ГОДИНА

Реализацијата на приходите и приливите на Буџетот на Република Македонија е во рамките на очекувањата за овој период од годината, а плаќањата на расходите се реализираат редовно и навремено. Во периодот јануари - октомври 2017 година вкупните приходи се реализирани во износ од 146.365 милиони денари или околу 80%, односно истите се повисоки за 4,4% во однос на наплатените за анализираниот период од претходната година. Од овој износ 86.963 милиони денари се даночни приходи што бележат пораст од 3.361 милиони денари или 4% повеќе во однос на лани. Приходите од ДДВ се реализираа за 1,9% повеќе во однос на анализираниот период во 2016 година, односно достигнуа ниво од 39.942 милиони денари и истите доминираат во структурата на даночните приходи со 45,9%. Приходите од данокот од добивка се наплатени во износ од 9.857 милиони денари, односно 10% повисоки во однос на истиот период од минатата година. Повисоки од планираните се и приходите од акцизи. Во десетте месеци од 2017 година тие достигнуа ниво од 19.348 милиони денари, што е за 4,1% повеќе од минатата година.

Приходите од социјални придонеси се остварија во износ од 42.923 милиони денари. Тоа е за 2.007 милиони денари или 4,9% повеќе од соодветниот период во 2016 година. По основ на пензиско осигурување реализирани се 28.856 милиони денари, додека по основ на здравствено осигурување наплатени се 12.230 милиони денари.

Во периодот јануари - октомври 2017 година неданочните приходи изнесуваат 11.275 милиони денари, што во однос на истиот период 2016 година се повисоки во износ од 438 милиони денари, односно за 4%. Во овие рамки доминантни се неданочните приходи на буџетските корисници на сопствените сметки, кои се остварија на ниво од 7.244 милиони денари и административните такси реализирани во износ од 1.333 милиони денари. Капиталните приходи изнесуваат 1.181 милиони денари, пониски се за 34,4% во однос на анализираниот период минатата година како резултат на пониската дивиденда од АД Македонски телеком. Буџетските корисници реализираа 4.023 милиони денари по основ на донации од меѓународна мултилатерална и билатерална соработка.

Расходите во периодот јануари - октомври 2017 година се реализираа во износ од 157.644 милиони денари, односно за 6.527 милиони денари или 4,3% повисоко во однос на истиот период минатата година. Во овој период навремено и непречено се подмируваа сите обврски на буџетските

¹ Сите податоци за 2016 година се однесуваат на реализација, 2017 година се презентираат податоци согласно Измени и дополнувања на Буџетот на Република Македонија за 2017 година

корисници, законските права на граѓаните и доспеаните обврски кон домашните и странските кредитори.

Во овие рамки тековните расходи изнесуваа 144.913 милиони денари. Во овој период исплатени се 21.807 милиони денари за плати и надоместоци за вработените во институциите што се буџетски корисници, додека расходите за стоки и услуги се реализираа во износ од 11.644 милиони денари.

Најголемо учество во структурата на тековните расходи имаат трансферите, за кои во овој период се исплатија 104.559 милиони денари. Редовно се сервисираа обврските на државата по основ на исполнување на правата за загарантирана социјална заштита на населението (парични надоместоци за ранливите категории граѓани, како и надоместоци по основ на детски и родителски додаток) за чија намена се реализираа 6.835 милиони денари. За редовна исплата на пензиите се наменија 43.082 милиони денари. За финансирање на здравствените услуги и надоместоци се исплатија 22.162 милиони денари, додека за исплата на паричен надоместок во случај на невработеност се наменија 579 милиони денари преку Агенцијата за вработување. Од Буџетот на Република Македонија кон општините се трансферираа 12.475 милиони денари како блок дотации за финансирање на пренесените надлежности, како и наменски дотации за финансирање на материјалните трошоци во локалните јавни установи. Исто така, се трансферираа и 1.737 милиони денари од приходот остварен од данок на додадена вредност. Во овој период континуирано и навремено се исплаќаа субвенциите во областа на земјоделството, со цел подобрување на квалитетот и конкурентноста на овој сектор.

За редовно сервисирање на обврските по основ на камати беа одвоени 6.903 милиони денари согласно амортизационите планови за домашно и надворешно задолжување. Од овој износ 4.533 милиони денари беа наменети за исплата на камати по надворешно задолжување.

Капиталните расходи во периодот јануари - октомври 2017 година се реализираа во износ од 12.731 милиони денари.

Во овој период остварен е дефицит на Буџетот на РМ во висина од 11.279 милиони денари што е за 345 милиони денари или 3,2% помалку од соодветниот дефицит во 2016 година. Реализираните приливи во Буџетот овозможија редовна отплата на главницата по преземени обврски во износ од 15.843 милиона денари.

Табела 3 Буџет на Република Македонија за 2017 година

(во милиони денари)

	Буџет 2017	Реализација јануари- октомври 2017	Реализација јануари- октомври 2017/ Буџет 2017	Реализација јануари- октомври 2017/јануари- октомври 2016
Буџет на Република Македонија				
1.Вкупни приходи	184,745	146,365	79.2%	104.4%
1.1. Даночни приходи и придонеси	159,497	129,886	81.4%	104.3%
1.1.1 даночни приходи	106,755	86,963	81.5%	104.0%
1.1.2 придонеси	52,742	42,923	81.4%	104.9%
1.2. Неданочни приходи	16,321	11,275	69.1%	104.0%
1.3. Капитални приходи	1,941	1,181	60.8%	65.6%
1.4. Донации	6,986	4,023	57.6%	132.8%
2. Вкупни расходи	203,312	157,644	77.5%	104.3%
2.1. Тековни расходи	179,915	144,913	80.5%	104.5%
2.1.1 Плати и надоместоци	26,614	21,807	81.9%	101.1%
2.1.2 Стоки и услуги	17,666	11,644	65.9%	90.7%
2.1.3 Трансфери до ЕЛС	17,054	14,212	83.3%	102.1%
2.1.4 Субвенции и трансфери	15,571	12,081	77.6%	107.2%
2.1.5 Социјални трансфери	94,796	78,266	82.6%	106.1%
2.1.6 Камати	8,214	6,903	84.0%	130.8%
2.2. Капитални расходи	23,397	12,731	54.4%	102.0%
3. Дефицит	-18,567	-11,279	60.7%	103.2%
4. Финансирање на дефицит	18,567	11,279	60.7%	103.2%
4.1 Приливи	36,920	27,122	73.5%	134.3%
4.1.1 Домашни извори	20,806	17,138	82.4%	234.8%
4.1.2 Странски извори	23,535	3,059	13.0%	10.1%
4.1.3 Депозити ("-" е кумулирање на сметка)	-7,421	6,925	-93.3%	-39.7%
4.2 Одливи	18,353	15,843	86.3%	171.2%
4.2.1 Отплата по домашно задолжување	9,296	8,425	90.6%	131.2%
4.2.2 Отплата по странско задолжување	9,057	7,418	81.9%	261.8%

Извор: Министерство за финансии

СРЕДНОРОЧНА ФИСКАЛНА РАМКА

Фискалната политика во наредниот среднорочен период ќе биде во функција на фискална одржливост и етапна фискална консолидација, задржување на

макроекономската стабилност, зголемување на конкурентноста на економијата и зголемување на вработеноста.

Имено, фокусот ќе биде насочен кон создавање на поволна деловна клима, поддршка на домашните претпријатија, пред се на малите и средни претпријатија, како и поддршка на економијата со значителни инвестиции во инфраструктурни проекти.

Во наредниот среднорочен период ќе биде акцентирана определбата за етапна консолидација на јавните финансии, со цел задржување на макроекономската стабилност и контрола на нивото на задолженост.

Проектираните приходи на консолидираниот владин буџет во наредниот тригодишен период бележат релативно намалување како учество во БДП, и тоа од 31,3% од БДП во 2017 година на 30,5% во 2020 година. Како резултат на континуитетот во спроведување дисциплинирана буџетска политика и зајакната контрола на јавните трошења, вкупните расходи во периодот 2017-2020 година исто така ќе остварат намалување и тоа од 34,2% во 2017 година на 32,8% во 2020 година.

Табела 4

(во милиони денари)

	2017	2018	2019	2020
Консолидиран општ владин буџет-Приходи	197,495	206,262	216,040	228,225
%од БДП	31.3	31.1	30.7	30.5
Консолидиран општ владин буџет-Расходи	216,062	224,495	233,969	245,100
%од БДП	34.2	33.8	33.3	32.8
Консолидиран општ владин буџет-Дефицит	-18,567	-18,233	-17,929	-16,875
%од БДП	-2.9	-2.7	-2.5	-2.3
Централен Буџет -Приходи	111,745	116,545	122,616	131,125
%од БДП	17.7	17.6	17.4	17.5
Централен Буџет -Расходи	130,503	134,778	140,545	148,000
%од БДП	20.7	20.3	20.0	19.8
Централен Буџет -Дефицит	-18,758	-18,233	-17,929	-16,875
%од БДП	-2.9	-2.7	-2.5	-2.3
Буџетски фондови-Приходи	54,546	57,420	60,772	64,323
%од БДП	8.6	8.6	8.6	8.6
Буџетски фондови-Расходи	54,355	57,420	60,772	64,323
%од БДП	8.6	8.6	8.6	8.6
Буџетски фондови-Дефицит	191	0	0	0
%од БДП	0.0	0.0	0.0	0.0
Буџет на локална власт-Приходи	31,204	32,297	32,652	32,778
%од БДП	4.9	4.9	4.6	4.4
Буџет на локална власт-Расходи	31,204	32,297	32,652	32,778
%од БДП	4.9	4.9	4.6	4.4

Буџет на локална власт-Дефицит	0	0	0	0
%од БДП	0.0	0.0	0.0	0.0

Извор: Министерство за финансии

Буџет на Република Македонија

Утврдените основни постулати на фискалната политика во наредниот период обезбедуваат постепено намалување на нивото на вкупниот буџетски дефицит и негово позиционирање на ниво од 2,5% од планираниот БДП во 2019 година и 2,3% од БДП во 2020 година.

Понатаму, примарниот буџетски дефицит (вкупниот буџетски дефицит без расходите за камати по претходни долгови) исто така ќе се намали од 1,4% од БДП во 2018 година, на 1% и 0,5% соодветно во 2019 и 2020 година, односно примарното буџетско салдо на крајот на среднорочниот период ќе биде речиси балансирано.

Табела 5 Буџет на Република Македонија 2016-2020 година

БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2016-2020					
	2016	2017	2018	2019	2020
Приходи, мил. денари	169,336	184,745	193,512	203,290	215,475
Расходи, мил. денари	185,407	203,312	211,745	221,219	232,350
Салдо, мил. денари	-16,071	-18,567	-18,233	-17,929	-16,875
Приходи, % од БДП	28.3	29.3	29.1	28.9	28.8
Расходи, % од БДП	31.0	32.2	31.9	31.5	31.1
Салдо, % од БДП	-2.7	-2.9	-2.7	-2.5	-2.3

Извор: Министерство за финансии

Вкупните изворни приходи на Буџетот на РМ (централна власт) за периодот 2017-2020 година се планирани во висина од околу 29% од БДП, при што нивното учество во БДП по години се намалува. Проекциите на приходите се на база на постојните законски решенија, а истите ќе бидат предмет на ревидирање со донесување на реформите во насока на воведување на поголема праведност во даночниот систем. Притоа, во структурата на планираните приходи, даночните приходи учествуваат со околу 59,1%, приходите по основ на социјални придонеси со околу 28,7%, неданочните и капиталните приходи со околу 9,5%, додека остатокот од приходите се очекува да се реализираат од фондовите на ИПА и други донации. Во рамките на даночните приходи најзначаен износ на приходи ќе се остварува по основ на ДДВ, персонален данок на доход и акциза.

Проекциите на социјалните придонеси кои претставуваат изворни приходи на фондовите за пензиско, здравствено осигурување и вработување во наредниот среднорочен период се базираат на задржување на постојните задолжителни стапки за социјано осигурување и зголемување на максималната осно-

вица за пресметување и уплата на придонесите од 12 на 16 просечни плати за вработените, односно од 8 на 12 просечни плати за самовработените, како и очекуваните позитивни економски движења, кои соодветно ќе се одразат на стапките на раст на вработеноста и платите.

Неданочните приходи во наредниот среднорочен период учествуваат со околу 8,7% во вкупните приходи, а во нив најзначајно е учеството на приходите по основ на административни такси и други неданочни приходи што ги остваруваат буџетските корисници на сопствените сметки.

Во проекцијата на приходите на Буџетот на Република Македонија во делот на странските донации, во наредниот период планирани се донациите што буџетските корисници ќе ги реализираат за конкретни проекти, како и повлекувањата од предпристапните фондови на ЕУ.

Табела 6 Буџет на Република Македонија 2016-2020 година

(во милиони денари)

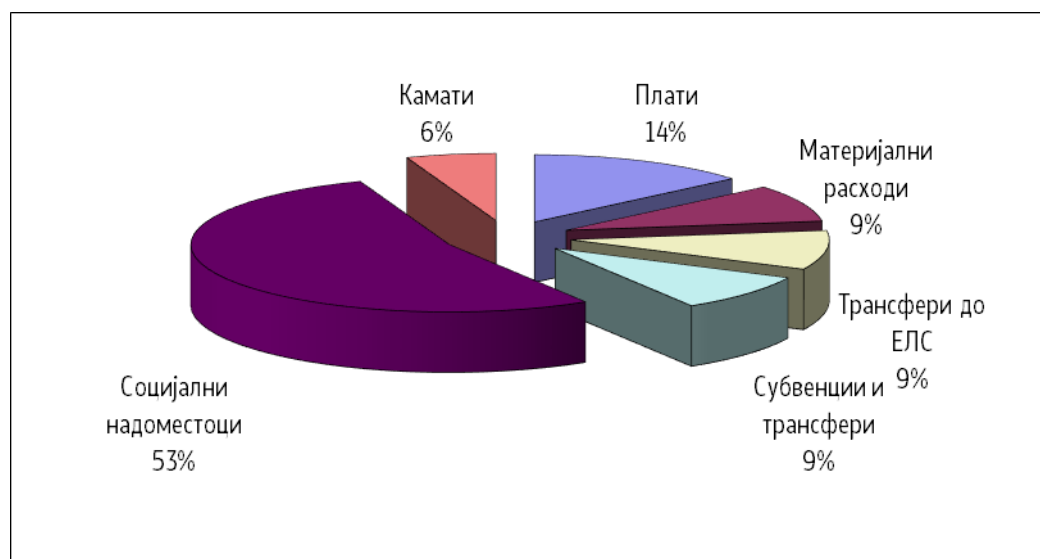
Буџет на Република Македонија	2016	2017	2018	2019	2020
Вкупни приходи	169,336	184,745	193,512	203,290	215,475
Даночни приходи и придонеси	150,362	159,497	170,200	180,092	190,509
Даночни приходи	100,062	106,755	114,797	121,390	128,318
Придонеси	50,300	52,742	55,403	58,701	62,191
Неданочни приходи	12,468	16,321	17,201	17,087	18,855
Капитални приходи	2,462	1,941	1,510	1,510	1,510
Донации	4,043	6,986	4,601	4,601	4,601
Вкупни расходи	185,407	203,312	211,745	221,219	232,350
Тековни расходи	168,434	179,915	187,601	195,381	203,714
Плати и надоместоци	25,957	26,614	27,126	27,116	27,116
Стоки и услуги	16,701	17,666	17,558	17,553	17,553
Трансфери до ЕЛС	16,647	17,054	18,147	18,502	18,628
- ДДВ дотација	1,876	2,067	2,207	2,297	2,423
- Наменска дотација	293	313	313	313	313
- Блок дотација	14,478	14,674	15,627	15,892	15,892
Субвенции и трансфери	13,249	15,571	17,292	17,474	17,774
Социјални трансфери	89,008	94,796	98,794	103,955	109,225
Каматни плаќања	6,872	8,214	8,684	10,781	13,418
Домашни	2,593	2,602	3,165	3,770	5,597
Странски	4,279	5,612	5,519	7,011	7,821
Капитални расходи	16,973	23,397	24,144	25,838	28,636
Буџетско салдо	-16,071	-18,567	-18,233	-17,929	-16,875
Примарно буџетско салдо	-9,199	-10,353	-9,549	-7,148	-3,457
Буџетско салдо, % од БДП	-2.7	-2.9	-2.7	-2.5	-2.3
Примарно буџетско салдо, % од БДП	-1.5	-1.6	-1.4	-1.0	-0.5

Извор: Министерство за финансии

Расходната страна на Буџетот на Република Македонија во наредниот среднорочен период ќе биде во функција на редовно и навремено исполнување на сите законски обврски, поддршка на домашната економија, интензивирање на инфраструктурните проекти и засилување на дисциплинираната буџетска потрошувачка со нагласен акцент на рестриктивност и ригорозна контрола на помалку продуктивните трошоци.

Просечното учество на расходите на Буџетот на Република Македонија во периодот 2017-2020 година изнесува околу 31,7% од БДП.

Графикон 5 - Структура на тековни расходи

Извор: Министерство за финансии

При проекцијата на тековните расходи за наредниот период, земени се предвид следните претпоставки:

- во делот на расходите за плати и надоместоци, продолжување на стриктната контрола на новите вработувања и етапно зголемување на платите на одделни сектори согласно фискалните можности;
- навремена исплата на пензиските примања и социјалните надоместоци, со цел обезбедување подобра материјална состојба на корисниците на овие права. Во рамки на среднорочните проекции планирано е редовно сервисирање на обврските по основ на социјалните надоместоци за социјално најзагрозените семејства во вид на социјална помош, детски додаток, надоместоци по основ на права на инвалидизирани лица, воени и цивилни инвалиди. Планираните реформи на системот на социјална заштита преку поедноставување на постапките за остварување на овие права како и ефектите од интегрирање на социјалните центри во единствен информативен систем, ќе обезбедат унапредување на социјалните услуги за граѓаните, интензивирање на борбата за справување со сиромаштијата и социјалната исклученост во државата;
- обезбедување значителни износи за исплата на субвенции во земјоделството со цел зајакнување и поддршка на овој сектор. Планираните реформи во

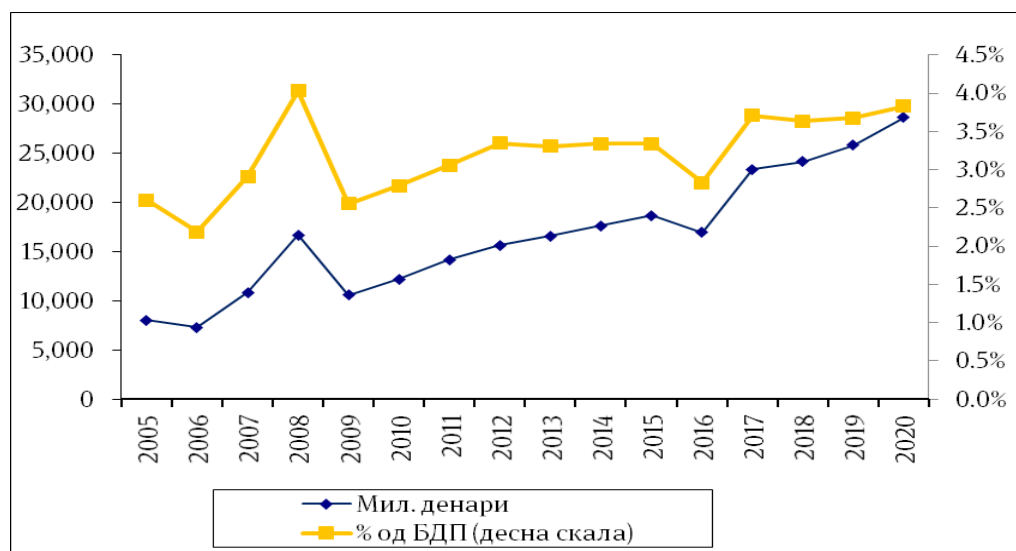
земјоделскиот сектор, како и значителниот износ на субвенции и средствата од програмата ИПАРД ќе обезбедат негово натамошно зајакнување и поддршка со цел зголемување на извозот на македонските земјоделски производи и освојување нови пазари;

-обезбедување на значителна поддршка на домашните претпријатија, поддршка на извозот, мерките за нови гринфилд инвестиции и подобрување на иновациониот капацитет на компаниите преку подобар пристап до вештини, знаење и технологија, ќе доведат до зголемување на конкурентноста на приватниот сектор и економскиот раст. Фондот за иновации ќе продолжи со активности за подобар пристап до вештини, знаење и технологија преку инструменти во форма на кофинансирани грантови и условени заеми, како и за значителна техничка помош.

Во наредниот среднорочен период фокусот на фискалната политика останува на обезбедување значително ниво на јавни инвестиции, кои се предуслов за подобрување на економските перспективи, како и подобар и поквалитетен живот на граѓаните.

Во Буџетот за 2018 година планирани се капитални инвестиции на ниво од 24.144 милиони денари, наменети за интензивирање на инфраструктурните проекти, односно за инвестициски вложувања за довршување на автопатот на Коридор X и железничката инфраструктура, енергетската и комунална инфраструктура, како и капитални инвестиции за подобрување на условите во здравствениот, образовниот и социјалниот систем, земјоделството, културата, спортот, заштитата на животната средина и правосудството.

Графикон 6 - Капитални расходи на Буџетот на РМ

Извор: Министерство за финансии

Ефикасното користење на средствата од буџетот и средствата обезбедени со заеми од меѓународните финансиски институции и билатерални кредитори ќе претставува основа за низа инвестициони активности и реформи кои ќе овозможат креирање на нови работни места и повољно деловно окружување.

Покрај Буџетот, преку Јавното претпријатие за државни патишта во тек се значајни инвестиции во делот на патната инфраструктура финансирани со заеми од Светска банка како што се Проект за рехабилитација на патиштата со кој ќе реализираат и останатите патни правци: Кривогаштани - Обршани – Воѓани, Кочани – Делчево; Проект за надградба и развој на патот Крива Паланка-Ранковце, како и проектите Изградба на автопатска делница Миладиновци – Штип и Изградба на автопатска делница Кичево– Охрид, кои се финансирани со заеми од Експорт-импорт банката на Кина. Во наредниот период ќе се интензивираат активностите предвидени со Програмата за национални патишта финансирана со заем од ЕБОР, со која е предвидена изградба на нови патни делници: Штип – Кочани, Раец – Дреново, како и реализацијата на Проектот за изградба на патна делница Штип – Радовиш исто така финансиран со заем од ЕБОР. Во наредниот среднорочен период се очекува да започне изградбата на автопатската делница Скопје- Блаце, со што ќе се оствари позитивно влијание врз економските, социјалните и еколошките аспекти во регионот, како и олеснет меѓународен транспорт и трговија во регионот, особено во Република Македонија и Република Косово. Во рамките на железничката инфраструктура фокус ќе биде ставен на имплементацијата на Проектот за подобрување на железничката пруга на Коридор X, како и Проектот за доизградба на Железничкиот Коридор VIII, кој има за цел да го поврзе Црното Море со Јадранско Море, од каде произлегува и големата стратешка и економска важност на овој проект. Изградбата на источниот дел од железничкиот Коридор VIII-делот кон Бугарија ќе се одвива во 3 фази. Во 2018 година ќе продолжи реализацијата на првата фаза – делница Куманово-Бељаковце во должина од 30,8 км и втората фаза - делница Бељаковце – Крива Паланка во должина од 34 км, финансирани со грант средства од ВБИФ и заеми од ЕБОР. Во рамките на проектот предвидени се активности за подобрување на техничките карактеристики на пругата, изградба и рехабилитација на мостови, железнички станици, стојалишта, подвозници и надвозници. Третата фаза - делница Крива Паланка – Деве Баир, граница кон Р. Бугарија во должина од 23,4 км е во подготвителна фаза и истата планирано е да се финансира со грант средства од ИПА и заеми од меѓународни финансиски институции. Паралелно со инвестициите во железничката инфраструктура, ќе продолжи и реализацијата на Проектот за набавка на нови влечни и влечени средства во ЈПМЖ Транспорт, финансиран со заем од ЕБОР во износ од 50 милиони евра.

Со имплементацијата на проектот „Изградба на Националниот гасификационен систем во Република Македонија“ ќе се обезбеди снабдување на стопанството, јавниот сектор и домаќинството со евтина и еколошка енергија, а истовремено ќе се намали емисијата на штетни гасови. Изградбата на делниците од националниот гасоводен систем Штип– Неготино-Битола и Скопје-Тетово- Гостивар се финансира со заем од Дојче банка и Ерсте груп банка и нивната изградба е во тек.

Зајакнувањето на управувањето на локално ниво е поддржано со Проектот за подобрување на општинските услуги финансиски поддржан од Светската банка. Со проектот им се овозможува на општините и јавни комунални

претпријатија, кои согласно законската регулатива ќе можат да се задолжат, да финансираат инвестициони зафати согласно своите приоритети. Во 2018 година продолжува имплементацијата на Проектот за подобрување на општинските услуги. Средствата од заемите од Светска банка се наменети за финансирање на инфраструктурни инвестициски проекти во областа на водоснабдувањето и одведувањето на отпадни води, управувањето со цврст отпад и други инвестиции во општински услуги кои имаат потенцијал за генерирање приходи односно остварување заштеди или пак кои се од висок приоритет за општините. За овој Проект дополнително се обезбедени и ИПА средства кои општините на грант основа може да ги користат до 2019 година за финансирање на своите приоритетни проекти.

Со цел подобрување на условите и подигнување на квалитетот на животот особено во руралните подрачја во Република Македонија со снабдување на чиста вода за пиење, во следниот период ќе продолжи со имплементација Проектот за водоснабдување и одведување на отпадни води, финансиран со заем од Европската инвестициона банка (ЕИБ). Проектот е дел од приоритетите на Владата на Република Македонија за рамномерен регионален развој и се очекува преку инвестиции во комуналната инфраструктура да се стимулира развојот на руралните подрачја.

Во наредниот период ќе продолжи изградбата на Регионалната Клиничка болница во Штип и ќе започне изградбата на Клиничкиот центар „Мајка Тереза“ во Скопје, финансирани со заем од ЦЕБ.

Во областа на образованието, во наредниот период продолжува реализацијата на Проектот за изградба на фискултурни сали во средните училишта, финансиран со заем од ЦЕБ и учество на Република Македонија. Со Проектот се финансира изградбата и набавката на потребната опрема на 30 фискултурни сали во средните училишта во различни општини во земјата, како и реновирање на неколку средни училишта.

Исто така, ќе продолжи и реализацијата на Проектот за изградба фискултурни сали во основните училишта и рехабилитација на основните и средните училишта во Република Македонија, финансиран со заем од ЦЕБ и учество на Република Македонија, кој има за цел унапредување на физичкото образование, како и подобрување на севкупните услови за учење на учениците во основните и средните училишта.

Со поддршка од ЕИБ планирано е во 2018 година да започне реализацијата на втората и третата фаза од проектот „Подобрување на искористувањето на водите од басенот на реката Злетовица“. Основната цел на втората фаза е да се обезбеди наводнување на 4.570 ха нето површина кои се наоѓаат во атарот на општините Пробиштип и Кратово. Реализацијата на третата фаза која опфаќа изградба на мали хидроцентрали по течението на реката Злетовица, ќе придонесе за намалување на недостатокот од електрична енергија во регионот, безбедно, сигурно и квалитетно снабдување на потрошувачите на енергија и зголемување на енергетската ефикасност.

Втората фаза од проектот „Наводнување на јужната долина на реката Вардар“ која ќе продолжи и во 2018 година, се финансира со заем од KfW. Оваа фаза која опфаќа рехабилитација и модернизација на системите за

наводнување во југоисточниот регион на Република Македонија, ќе придонесе за остварување на зголемена продуктивност и одржлив развој на земјоделското производство во овој регион.

Истовремено, со Проектот Водовод и канализација на општините, финансиран со заем од КфВ банката и грант средства од Швајцарија, се обезбедува одржливо снабдување со вода за пиење на населението во избраните општини (Гевгелија, Гостивар, Кавадарци, Радовиш). Оваа цел се постигнува преку подобрување на нивните системи за водоснабдување, изведување на помали инвестициони зафати во самите системи.

Со цел воспоставување на професионално и ефикасно организирани и управувани казнено - поправни и воспитно - поправни установи, кои во континуитет обезбедуваат ресоцијализирани и интегрирани граѓани во општеството, во 2018 година продолжува имплементацијата на Проектот за реконструкција на казнено-поправните установи, финансиран со заем од Банката за развој при Советот на Европа. Со реализацијата на овој проект се врши изградба, реконструкција, обновување и проширување на 4 казнено - поправни установи со што ќе се имплементираат меѓународните и европските стандарди во затворите.

Еден од важните елементи на политиката за социјален развој е зголемување на квалитетот на животните услови на лицата со ниски приходи и социјално ранливи групи со обезбедување на нивно соодветно домување. Активностите и мерките на Владата во делот на социјалната политика се поддржани и со Проектот за домување на социјално ранливи групи, финансиран со заем од ЦЕБ. Реализацијата на проектот продолжува и во 2018 година, преку изградба на станови за лица со ниски примања.

Проектиран дефицит и негово финансирање

Во периодот 2018-2020 година предвидено е етапно намалување на буџетскиот дефицит и тоа: 18,2 милијарди денари во 2018 година, 17,9 милијарди денари во 2019 година и 16,9 милијарди денари во 2020 година. Ова значи дека во овој среднорочен период се предвидува постепена фискална консолидација, односно учеството на буџетскиот дефицит во БДП ќе се намали од 2,7% во 2018 година, на 2,5% во 2019 година и 2,3% во 2020 година.

Финансирањето на планираниот дефицит ќе се обезбедува од задолжување од странски и домашни извори. Задолжувањето во странство може да се реализира преку издавање на Еврообврзница на меѓународниот пазар на капитал или преку повлекување на средства од поволни кредити од странски финансиски институции и кредитни линии наменети за финансирање на одделни проекти. Притоа, изборот на конкретен извор за надворешно финансирање ќе се темели на тековните и очекуваните состојби на меѓународните пазари на капитал. Понатаму, со задолжување на домашен пазар на државни хартии од вредност ќе се обезбеди дополнително финансирање под поволни услови, користејќи ги релативно ниските каматни стапки и високиот интерес на инвеститорите на домашниот пазар за државни хартии од вредност. Со цел оптимизација на исплатите и

намалување на ризикот за рефинансирање, основна заложба на Министерството за финансии ќе биде зголемување на рочноста на издадените хартии од вредност преку издавање на државни обврзници со подолги рочности.

Табела 7 Дефицит и извори на финансирање

(во милиони денари)

Дефицит и извори на финансирање	2016	2017	2018	2019	2020
Буџетски биланс	-16,071	-18,567	-18,233	-17,929	-16,875
Финансирање на дефицит	16,071	18,567	18,233	17,929	16,875
Приливи	36,856	36,920	40,897	32,883	53,203
Домашни извори	11,137	20,806	17,700	17,374	11,250
Странски извори	30,967	23,535	34,839	25,485	24,520
Депозити ("-" е кумулирање на сметка)	-5,248	-7,421	-11,642	-9,976	17,433
Одливи	20,785	18,353	22,664	14,954	36,328
Отплата по домашно задолжување	9,176	9,296	12,246	8,755	3,639
Отплата по странско задолжување	11,609	9,057	10,418	6,199	32,689
Меморандум:					
Нето домашно задолжување	1,961	11,510	5,454	8,619	7,611
Нето странско задолжување	19,358	14,478	24,421	19,286	-8,169

Извор: Министерство за финансии

Финансирање на локалната власт

Децентрализација

Развојот на локалната власт е дел од приоритетите кои произлегуваат од Пристапното партнерство на Република Македонија со ЕУ, чија реализација се одвива преку внимателен и фазен пристап кој успешно се спроведува од страна на Владата. Фазниот пристап за пренесување и управување со материјалните и финансиските ресурси за пренесените надлежности во образованието, културата, детската и социјална заштита е завршен, односно сите општини (освен Пласница) финансирањето го вршат со блок дотации. Општината Пласница се уште не го исполни условот по однос на бројот на вработени во општинската администрација за премин во втората фаза од фискалната децентрализација.

Своите надлежности единиците на локалната самоуправа ги вршат преку општинската администрација или преку основање на јавни установи и локални јавни претпријатија, а можат и да вршат делегирање на одредени локални надлежности на други правни или физички лица, врз основа на договор за извршување на работи од јавен интерес, во согласност со закон.

Заради поефикасно и поекономично вршење на надлежностите и за остварување на заедничките интереси и цели две или повеќе општини можат да воспостават меѓуопштинска соработка, која во досегашниот период се покажа како значаен инструмент за поефикасно извршување на одредени надлежности, особено за помалите и руралните единици на локалната самоуправа.

Преземените надлежности во повеќе области од страна на општините го зголемија административниот и фискален капацитет и ги зајакнаа капацитетите за управувањето со поголем обем на финансиски средства. Со успешно администрирање и наплата на сопствените приходи продолжува процесот на пораст на сопствените приходи на општините и капацитетот за менаџирање на средствата, извршувањето на пренесените надлежности и управувањето со финансиските средства и другите ресурси потребни за нивно извршување. Дополнително, општините успешно администрираат нови надлежности на управувањето со градежното земјиште, постапување со бесправно изградени објекти со соодветно обезбедување на приходи.

Успешното спроведување на фискалната децентрализација со целосно воспоставена законска и институционална рамка на локалната самоуправа, обезбедува развиени, одговорни и функционални единици на локалната самоуправа и ниво на локална демократија што ги приближува граѓаните до институциите на локалната самоуправа.

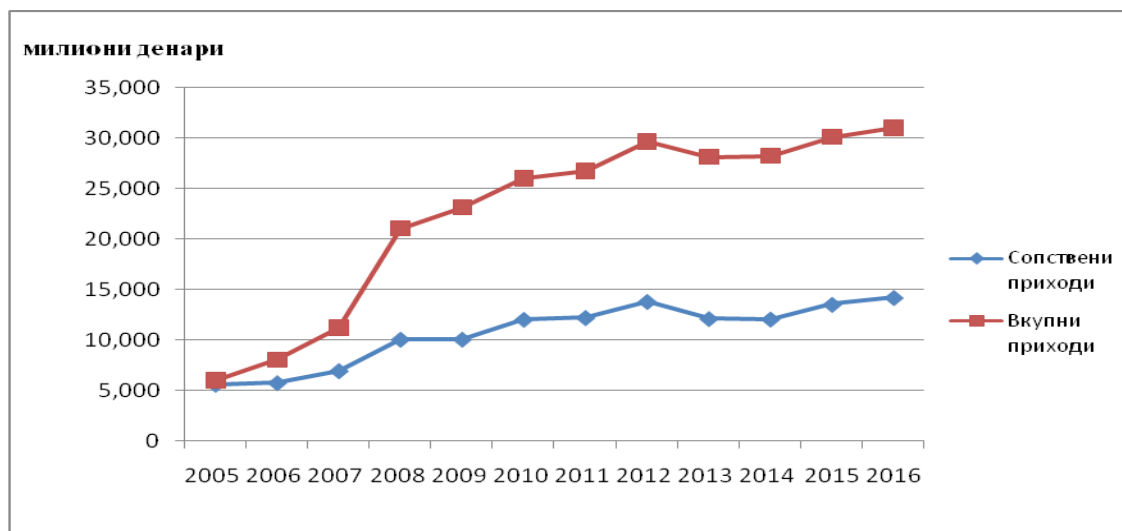
Напредокот во достигнувањето на целите на децентрализацијата е оценет како успешен од повеќе меѓународни институции со чија помош во рамките на повеќе проекти се извршени подобрувања во системот на управување, контрола, транспарентност и координација на управувањето со реформите на локалната самоуправа.

Истовремено, пристапот до капитал стана подостапен врз основа на полиберални и потранспарентни услови за задолжување со што се зголеми и интересот на општините за финансирање на инвестиционите проекти преку задолжување. Во оваа насока, Владата обезбеди кредитни линии од меѓународни финансиски институции (Светска банка, ЕИБ, КФВ и ЕБОР) со кои се имплементираат значителни инвестициони вложувања и тоа во: реконструкција и рехабилитација на локални улици, патишта и мостови, изградба и реконструкција на водоводни и атмосферски мрежи, подобрување на јавната хигиена и подигнување на енергетската ефикасност во општинските јавни објекти и просторно локално уредување.

Република Македонија, во однос на нивото на децентрализација според податоците за реализацијата на расходите во 2016 година (учество од околу 5% во БДП), влегува во групата земји кои се децентрализирани.

Денес, споредено со 2005 година во која започна процесот на трансфер на надлежности и фискалната децентрализација, приходите на општините се зголемија за повеќе од пет пати. Во истиот период, даночните приходи врз кои општината има автономија на наплатата се зголемија за повеќе од два пати.

График бр.7 - Сопствени и вкупни приходи во периодот 2005-2016 година

Извор: Министерство за финансии

Приходи на локалната власт

Сопствените приходи на општините и капацитетот за менаџирање на средствата се зајакнати, успешно се врши администрирање и наплата на сопствените приходи, како и извршувањето на пренесените надлежности и управување со финансиските средства и другите ресурси потребни за нивно извршување. Општините успешно ги вршат управните и административните надлежности во областа на даноците и таксите, управуваат со трансферираните средства на пофлексибилен начин во функција на остварување на пренесените надлежности.

Општините во Република Македонија се финансираат од сопствени извори на приходи, од приходи утврдени во посебни закони, приходи од државни даноци и од дотации од Буџетот на РМ.

Сопствени приходи на општините се следните: данок на недвижен имот (0,10% до 0,20%), данок на наследство и подарок (2%-3%), данок на промет на недвижности (2% до 4%) и комуналните такси. Покрај сопствените приходи општините добиваат и дел од приходите од даноци кои државата ги наплатува и тоа приходи од персонален данок во висина од 3% од вкупно наплатените средства се уплаќа во буџетот на општината за која е извршена уплатата како и персонален данок на доход од физичките лица кои се занимаваат со занаетчиска дејност во 100% износ се уплаќа во буџетот на општината во која се врши дејноста.

Дотации кои се трансферираат на општините од Буџетот на Република Македонија се: приходи од дотација од ДДВ (4,5% од наплатениот ДДВ во претходната фискална година), наменски дотации, блок дотации и капитални дотации.

Во насока на зајакнување на финансискиот капацитет на општините во изминатиот период се донесоа повеќе законски измени со што се овозможи општините да добијат нови приходи.

Истовремено, пристапот до капитал стана подостапен врз основа на полиберални и потранспарентни услови за задолжување со што се зголеми и интересот на општините за финансирање на инвестиционите проекти преку задолжување.

Надлежности на локалната власт

Согласно пренесените надлежности на општините вкупните расходи на општините се распределени на пооделни програми и потпрограми. Во буџетот се утврдени 15 програми и 63 потпрограми.

График бр.8 Расходи по надлежности на локалната власт за 2016 година

Извор: Министерство за финансии

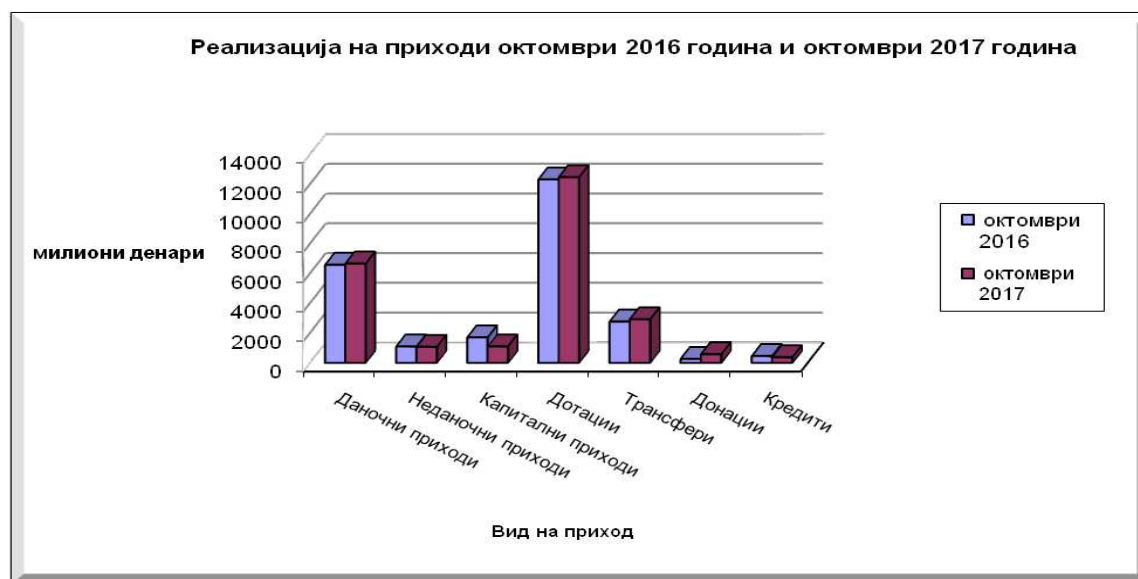
Од анализата на вкупните реализирани расходи по надлежности во 2016 година, се забележува доминантно учество од скоро 44,9% на расходите поврзани со образованието (основно и средно) со кој се покриваат платите на вработените и материјалните трошоци за нормално функционирање на училиштата. Расходите поврзани со комуналните дејности учествуваат со 21,7% со кои се покриваат сите тековно оперативни и капитални расходи поврзани со водоснабдување и канализација, одржување на јавната чистота, организирање на јавен локален превоз, одржување на локални патишта, паркови и зеленило и јавно осветлување. Трошоците поврзани со работата на општинската администрација, Советот на општината, Градоначалникот и месните заедници учествуваат со 16,1% од вкупните расходи. Расходите во социјалната заштита и заштитата на деца учествуваат со 6,8% со кои се покриваат трошоците за работењето на детските градинки и домовите за стари лица. Вкупните расходи поврзани со урбаното планирање и уредување на градежното земјиште изнесуваат 3,7%. Расходите поврзани со културата учествуваат со 2,3% и тука се

вклучени сите трошоци за библиотекарство, музичко и сценска уметничка дејност, музеи и кина и организирање на културни манифестаци и творештво. По 1,4% учествуваат расходите поврзани со противпожарната заштита и тековно оперативните и капитални расходи поврзани со спортот и рекреацијата. На локалниот економски развој отпаѓаат 1,3%, додека на останатите надлежности поврзани со заштитата на животната средина и здравствената заштита отпаѓаат околу 0,4%.

Реализација на приходи и расходи октомври 2016 и октомври 2017 година

Реализацијата на приходите и приливите во буџетите на единиците на локалната самоуправа за овој период е во рамките на очекувањата, односно во периодот јануари - октомври 2017 година вкупните приходи се реализирани во износ од 25.182 милиони денари. Од овој износ 6.670 милиони денари се даночни приходи кои бележат пораст од 83 милиони денари или за 1,3% повеќе во однос на претходната година. Приходите од даноци на имот се реализираа на ниво од 2.328 милиони денари, односно скоро на исто ниво во однос на истите реализирани во анализираниот период во 2016 година. Во десетте месеци од 2017 година приходите од даноците на специфични услуги достигнаа ниво од 4.047 милиони денари, односно 0,8% повеќе од минатата година и истите доминираат во структурата на даночните приходи.

График бр. 9 Реализација на приходи октомври 2016 година - октомври 2017 година

Извор: Министерство за финансии

Во анализираниот период оваа година неданочните приходи изнесуваа 1.069 милиони денари, што во однос на истиот период во 2016 година се пониски за 2,6% односно за износ од 28 милиони денари. Во рамки на неданочните приходи доминираат приливите од такси и надоместоци и тоа во износ од 807 милиони денари кои бележат благ пад од 2,5% во однос на истите во анализираниот период во 2016 година.

Во периодот јануари - октомври 2017 капиталните приходи се реализирани во износ од 1.069 милиони денари што е помалку за 611 милиони денари во споредба со истите реализирани во истиот период 2016 година, односно бележат пад од 35,8%. Во рамки на капиталните приходи доминираат приходите од продажба на земјиште и нематеријални вложувања.

Приходите од дотации во анализираниот период за 2017 година изнесуваат 12.475 милиони денари, односно бележат благ пораст во однос на истиот период 2016 година во износ од 150 милиони денари или благ пораст од 1,2%.

Приходите од трансфери во периодот јануари – октомври 2017 година се реализирани во износ од 2.925 милиони денари што е за 157 милиони денари повеќе, односно пораст за 5,7% во однос истите реализирани во анализираниот период во минатата година.

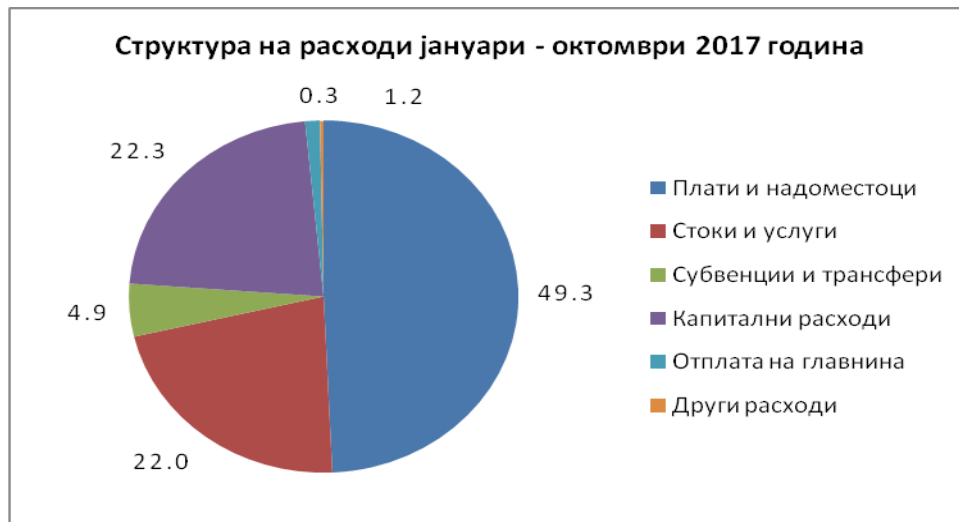
Во периодот јануари – октомври 2017 година приходите од донации се реализирани во износ од 575 милиони денари, односно истите се зголемени за два пати во споредба со анализираниот период минатата година (261 милиони денари).

Во периодот јануари – октомври 2017 година приходите од кредити се реализирани во износ од 371 милиони денари и споредено со истиот период во минатата година се намалени за 84 милиони денари.

Реализираните расходи во периодот јануари - октомври 2017 година изнесуваат 24.865 милиони денари, односно 824 милиони денари и за 3,4% повисоки во однос на истиот период од минатата година. Со овие расходи редовно се подмируваа обврските кои се преземени согласно пренесените надлежности на општините потребни за тековно работење, спроведување на капитални проекти и отплата на главница за претходно земени кредити.

Во структурата на расходите најголемо учество со 49,3%, односно 12.251 милиони денари заземаат расходите за плати и надоместоци. Најголем дел од платите односно 83,8% се наменети за вработените во институциите на локално ниво од основното и средното образование, културата, детските градинки и старските домови и противпожарната заштита, кои се финансираат со блок дотации. Расходите за стоки и услуги изнесуваат 5.477 милиони денари и учествуваат со 22% од вкупните расходи. Капиталните расходи учествуваат со 22,3% и изнесуваат 5.542 милиони денари кои во најголем процент 83,4% се финансирани со сопствени средства на општината. Расходите за субвенции и трансфери изнесуваат 1.206 милиони денари и учествуваат со 4,9%, а отплатата на главница изнесува 304 милиони денари или 1,2% од вкупните расходи. Расходите реализирани од резервите, за социјалните бенефиции и каматните плаќања учествуваа околу 0,3%.

График бр. 10 Структура на расходи јануари - октомври 2017 година

Извор: Министерство за финансии

Споредено со истиот период од претходната година најголем пораст се бележи кај субвенциите и трансферите со 21,7% и кај капиталните расходи со 9,4%. Кај отплатата на главницата се констатира пораст од 6,6% односно се зголемува одливот на средства по однос на претходно искористените кредити со тенденција овој пораст да продолжи и во наредниот период. Кај стоките и услугите и кај платите и надоместоците има благ пораст од 1,3% односно 0,6%.

График бр. 11 Реализација на расходи октомври 2016 година- октомври 2017 година

Извор: Министерство за финансии

Буџет на локална власт на среден рок

Во текот на 2018 година и на среден рок се очекува општините да продолжат со подобра наплата на сопствените приходи, зајакнување на капацитетите за

развивање политики за финансирање на општините и јакнење на капацитетите за финансиско управување.

За остварување на стратешките определби и во наредниот период ќе продолжи силната посветеност на поттикнување на одржливиот локален развој, доброто локално владеење и создавање на услови за поактивна, поефективна и поиновативна улога на локалните власти во остварувањето на националните цели за раст и развој.

Од Буџетот на Република Македонија се обезбедени стабилни приходи за општините од дотацијата од ДДВ (општа дотација) која се исплатува во висина од 4,5% од наплатениот данок на додадена вредност во претходната година.

Нови приходи се обезбедени со доделување средства од закупнина на земјоделско земјиште во сопственост на Република Македонија на општините и тоа во сооднос 50% за Буџетот на Република Македонија и 50% за општините и општините во градот Скопје кои ќе започне да се распределуваат од 2018 година (во 2017 година соодносот изнесува 70%:30%), во зависност од местоположбата на земјоделското земјиште кое е предмет на давање под закуп, под услов реализацијата на приходите од данок на недвижен имот да се остварува над 80% во однос на планираните во претходната година. Пораст на сопствените приходи на општините се реализира од надоместокот кој се наплаќа од издавање концесија за користење на водните ресурси за производство на електрична енергија во сооднос од 50% за централниот буџет и 50% за локалните власти, во зависност од тоа на чие подрачје се врши концесиската дејност.

Порастот на сопствените приходи на општините, посебно на приходите од даноците на недвижен имот со подобар опфат на даночната основа на физичките лица и правните субјекти и репроценка на вредноста на недвижниот имот ќе продолжи и во текот на наредниот среднорочен период. Воедно, дел од општините реализираат повисоки приходи од даноци на имот како резултат на повисока стапка за пресметка и наплата на данокот на имот во рамки на утврдениот распон согласно Законот за даноците на имот. Пораст се очекува и со примената на подобрените елементи на пресметување во Методологијата за утврдување на пазарната вредност на недвижниот имот, како и поквалитетна проценка на вредноста на недвижниот имот со законската можност во општините да се вработи стручно лице проценител или да ги користат услугите на лиценцирани проценители.

Во наредниот период се очекува да се остварат повисоки приходи со утврдување на реалната пазарна вредност на недвижниот имот по завршување на постапката на бесправно изградените објекти на градежно и земјоделско земјиште.

Во наредниот среднорочен период општините ќе продолжат со извршување во делот на пренесените надлежности за управување со градежното земјиште и третман на бесправно изградените објекти на градежно и земјоделско земјиште, за кои се утврдени и соодветни извори на приходи на буџетот на општината.

Владата на Република Македонија и во наредниот период ќе продолжи со

активностите кон рамномерен регионален развој и унапредување на сите региони во земјата. Спроведувањето на Стратегијата за рамномерен регионален развој на Република Македонија 2009-2019 година во осумте плански региони (Вардарски, Источен, Југозападен, Југоисточен, Пелагониски, Полошки, Североисточен и Скопски) со подобра вертикална и хоризонтална координација на националните и локалните политики и интегрираните развојни проекти прилагодени на локалните потреби и услови ќе обезбеди поизбалансиран и територијало насочен локален развој. Советот за рамномерен регионален развој и понатаму ќе има значајна улога како промотор на партнерство помеѓу регионите/општините и Владата и во негови рамки ќе се координира искористувањето на средствата од сите секторски програми наменети за планските региони и општините. Посебни напори ќе се вложат за поддршка на општините, со поттикнување на локалниот развој преку поддршка на локалните проекти и усогласување со националните проекти и приоритети.

Реализацијата на низа инфраструктурни проекти поврзани со подобрување на квалитетот на животот соодветно ќе влијае врз подобрувањето на регионалниот развој и активното интегрирање во економијата. Во таа насока ќе се преземат низа проекти за подобрување на вкупната патна инфраструктура, мостовите, локалните улици и патишта, потоа комуналната инфраструктура (водоснабдување, канализациони системи, колектори за пречистителни станици, пешачки патеки, хортикултурно уредување, јавна хигиена), како и подобрување на инфраструктурата на селата преку урбанизација, поврзување на населените места и изградба на локални патишта, пешачки патеки и осветлување, развој и поддршка на рурален туризам и рекреативни центри.

Подинамичен локален развој и квалитетни услуги на граѓаните во наредниот период ќе се обезбеди со имплементацијата на проектите избрани како приоритетни на општините, кои ќе се финансираат со долгорочните подзаеми во рамките на првата и втората фаза од проектот „Подобрување на општинските услуги“ од Светска банка, со кој се обезбедуваат поволни заеми за сите општини во Македонија наменети за финансирање инфраструктурни инвестициски зафати во согласност со општинските проекти. За таа цел, општините имаат на располагање средства за изградба и реконструкција на комуналната инфраструктура и водоснабдителните системи, енергетска ефикасност на јавни општински објекти, набавка на специјализирани возила за комунална хигиена, улично осветлување, локална патна инфраструктура, уредување на урбани површини и сл, кои можат да ги обезбедат под многу поволни услови, како и грантови за успешност обезбедени во рамките на истиот проект за општини кои успешно ги реализираат проектите финансирани со подзаемот. За подобрувањето на услугите и квалитетот на живеење во руралните средини, намалување на социо-економските разлики и подобрување на конкурентноста на овие средини обезбедени се средства на ЕУ ИПА грантот за рурална инфраструктура.

Воедно, согласно законската регулатива, општините кои ги исполнуваат законските критериуми за задолжување, во наредниот период ќе може да ги

финансираат своите проекти преку задолжување со склучување договор за заем кај домашни или странски кредитори или преку издавање општински обрзници.

Владата ќе продолжи со успешното спроведување на децентрализацијата во рамките на целосно воспоставената законска и институционална рамка на локалната самоуправа, со развиени, одговорни и функционални единици на локалната самоуправа и ниво на локална демократија што ќе ги приближи граѓаните што е можно повеќе до институциите на локалната самоуправа.

Табела бр.8 Проекција на среден рок на Буџет на локална власт

Локална власт	2017	2018	2019	2020
Вкупни приходи	31,204	32,297	32,652	32,778
Даночни приходи	8,450	8,450	8,450	8,450
Неданочни приходи	1,450	1,450	1,450	1,450
Капитални приходи	2,120	2,120	2,120	2,120
Трансфери	18,754	19,847	20,202	20,328
- ДДВ дотација	2,067	2,207	2,297	2,423
- Наменска дотација	313	313	313	313
- Блок дотација	14,674	15,627	15,892	15,892
Други трансфери	1,700	1,700	1,700	1,700
Донации	430	430	430	430
Вкупни расходи	31,204	32,297	32,652	32,778
Плати и надоместоци	14,827	15,270	15,535	15,535
Стоки и услуги	7,745	8,205	8,205	8,205
Каматни плаќања	55	55	55	55
Субвенции и трансфери	1,400	1,350	1,350	1,350
Социјални трансфери	32	32	32	32
Капитални расходи	7,145	7,385	7,475	7,601
Дефицит	0	0	0	0
Финансирање на дефицит	0	0	0	0

Извор: Министерство за финансии

III УНАПРЕДУВАЊЕ НА УПРАВУВАЊЕТО СО ЈАВНИТЕ ФИНАНСИИ

Ефикасниот систем на управување со јавните финансии обезбедува основа за имплементација на политиката на јавните финансии и за постигнување на стратешките развојни цели преку поддршка на целокупната

буџетска дисциплина, стратешка распределба на буџетските средства и ефикасно обезбедување на јавните услуги.

Оттука, силниот и ефикасен систем на управување со јавните финансии е неопходен услов за одржлив економски раст и ефикасно обезбедување на јавни услуги во земјава, како и за воспоставување на основа за спроведување на реформите во други области. Достапноста на консолидирана и усогласена среднорочна програма за реформи, заедно со ефективни акциски планови за имплементација дава насока за обезбедување на макроекономска стабилност.

Работната група за управување со јавни финансии во координација со Делегацијата на ЕУ, СИГМА експерти ангажирани од Европска Комисија (ЕК) подготви Програма за реформа на управувањето со јавни финансии која има за цел да одговори на предизвиците утврдени во нашиот систем за да се подобри ефикасноста и ефективноста на јавната потрошувачка.

За да се постигне оваа цел, вклучувајќи ја и фискалната дисциплина, одржливоста на долгот и ефикасното, транспарентното и модерното управување со јавните финансии, Владата одлучи да ги насочи своите напори преку сеопфатна програма за реформа на управувањето со јавни финансии. Оваа програма за реформа се заснова на темелна анализа на состојбата и на процес во кој се вклучуваат сите заинтересирани страни, и донаторите и корисниците, во идентификување на приоритетите за решавање на клучните слабости во потсистемите за јавни финансии, утврдување на очекуваните резултати и потребните ресурси, како и утврдување соодветно управување и координација на вклучените институции.

За оваа во Програмата за управување со јавни финансии утврдени се 7 приоритетни области и тоа:

- Приоритет 1: подобрена фискална рамка
- Приоритет 2: мобилизација на приходите
- Приоритет 3: планирање и буџетирање
- Приоритет 4: извршување на буџетот;
- Приоритет 5: транспарентно владино известување
- Приоритет 6: внатрешна контрола
- Приоритет 7: надворешна контрола и парламентарен надзор

Во рамките на ИПА ТАИБ 2011 во ноември 2015 година започна да се реализира Твининг проектот „Strengthening the medium term budgeting for effective public financial management“.

Основната цел на Проектот е унапредување на управувањето со јавните финансии со централен фокус на среднорочното буџетско планирање како основен предуслов за здрави јавни финансии и одржување стабилна фискална позиција.

Главните активности на Проектот за зајакнување на среднорочното буџетирање за ефикасно управување со јавните финансии, се насочени кон утврдување на програмска класификација на расходите, зајакнување на

капацитетите за среднорочно планирање и известување согласно ESA методологија, а се со цел унапредување на квалитетот на јавните расходи. Очекувани резултати од проектот покрај програмската класификација се и подготовката на среднорочна буџетска рамка, при што концептот за имплементација на Среднорочна рамка на расходи- МТЕФ и Среднорочна буџетска рамка- МТBF ќе биде соодветно дефиниран, а согласно со тоа ќе бидат подготвени и соодветни законски измени, упатства и подзаконски акти.

Преку проектот спроведени се повеќе обуки на буџетските корисници и објавени се Прирачници за програмското буџетирање и среднорочното буџетско планирање. Проектните активности ќе завршат крај на ноември 2017 година.

Истовремено во текот на 2017 година во рамки на проектот за Репформа на јавната администрација во соработка со Европската комисија, SIGMA спроведе мисија со цел обезбедување релевантни информации од областа на јавната администрација и јавните финансии, а како резултат на мисијата од страна на СИГМА ќе биде објавен Извештај за управувањето со јавните финансии.

Со цел зголемување на транспарентноста преку креирање информации со подобар квалитет, лесни и достапни за пошироката јавност, Министерството за финансии на веб страната постави платформа за отчетност и транспарентност и го објави Граѓанскиот буџет за 2017 година со опфат на Ребаласот за 2017 година. Преку платформата граѓаните, истражувачката и академската јавност имаат полесен пристап до информации за извршување на буџетот и буџетите на буџетските корисници, квартални податоци за реализирани приходи и расходи на општините, макроекономските податоци, состојбата на долгот и други публикации, билтени и слично.

Дополнително на ова се пристапи кон законски измени во Законот за сметководство на буџетите и буџетските корисници со цел истите во рок од 15 дена по доставување во Централен регистар да ги објават Завршните сметки на својата веб страна.

Министерството за финансии и во идниот период ќе работи на зголемување на транспарентноста преку објавување на дополнителни податоци, анекси, сценарија во рамките на целокупната буџетска документација: Буџетот на Република Македонија, Завршна сметка, Фискална стратегија, како и продолжување со објавување на Граѓанскиот буџет на редовна и континуирана основа.

Фискални ризици

Обврски

Министерството за финансии во изминатиот период објави преглед на неплатените обврски со пресечен датум 31.05.2017 година, изработен врз основа на податоци кои што буџетските корисници, фондовите, јавните претпријатија и општини ги доставија до Министерството за финансии. Од таа причина Министерството за финансии не може да ја гарантира веродостојноста на примените податоци, кои што пак не се верификувани во однос на долгот што јавните институции го имаат меѓусебе, ниту пак се разграничени во однос на достасаноста на обврските.

Како би се воспоставила единствена платформа на која буџетските корисници, единките корисници, јавните претпријатија на државно и локално ниво, ЈЗУ, општините ќе можат да ги пријавуваат достасаните, а неизмирените обврски, Министерството за финансии преку Твининг проектот „Strengthening the medium term budgeting for effective public financial management“ изготви софтверско/ апликативно решение.

Врз основа на податоците што институциите ќе ги внесуваат на месечна основа, истите ќе се сублимираат во форма на соодветни прегледи, како би можело во секое време да се има евиденција на состојбата со обврските.

Со цел унапредување на процесот на евиденција на обврските, подготовка на акциски план за нивно подмирување во одреден период со соодветна динамика, како и воспоставување на систем за превенција од идно создавање на обврски Министерството за финансии во соработка со Светска банка ќе пристапи кон подготовка на Стратегија.

IV КОРИСТЕЊЕ НА ПРЕТПРИСТАПНА ПОМОШ НА ЕУ

Република Македонија како земја кандидат за членство во ЕУ има можност да користи финансиска поддршка од Европската Унија преку петте компоненти од Инструментот за претпристапна помош – ИПА.

Согласно Повеќегодишната индикативна финансиска рамка која ја алоцира помошта на ЕУ по земји и компоненти, Република Македонија за периодот 2007 - 2013 година преку петте компоненти од ИПА може да користи средства во износ од 619.290.031 евра или во денарска противвредност околу 38.068.500.000 денари.

Од вкупно пет ИПА Компоненти, за четири од нив помошта се спроведува децентрализирано почнувајќи од 2009 година (освен за ИПА Компонентата за прекугранична соработка којашто не се спроведува централизирано).

Средствата за национално ко-финансирање за проектите кои се спроведуваат децентрализирано, се планирани во буџетот на Министерството за финансии, раздел 09002 – Функции на држава, како и во

буџетот на Агенцијата за финансиска поддршка и рурален развој, раздел 14004.

ИПА Компонентата 1

Во рамките на ИПА Компонентата 1, во услови на децентрализирано спроведување на ИПА помошта, подготвени се и усвоени четири годишни Национални програми (НП), и тоа НП 2009, НП 2010, НП 2011, НП 2012 и НП 2013 година и потпишани се соодветните Финансиски спогодби. Со овие програми генерално се овозможува поддршка на државната администрација во насока на јакнење на нејзините капацитети на централно и локално ниво, нејзино реформирање, како и побрзо и поефикасно исполнување на обврските од членството. Помошта од овие програми се фокусира на следниве области:

1. Добро владеење и владеење на правото
2. Економски развој и социјална кохезија, и
3. Приближување и транспонирање на европското „Acquis“ во домашното законодавство од различни области.

Национална програма ТАИБ 2009- Распожливите средства во рамките на Националната програма за 2009 година изнесуваа 33,1 милиони евра. До крајниот рок за склучување договори (21.12.2013), беа склучени договори во износ од 29,7 милиони евра, а со тоа стапката на склучени договори е 89,9%. Оваа програма заврши со исплати во декември 2016 година и во тек е затворање на програмата согласно правилата на ЕК.

Национална програма ТАИБ 2010- Во рамките на Националната програма ТАИБ 2010 расположливите средства изнесуваа 30,1 милиони евра. До крајниот рок за склучување договори (01.12.2014), беа склучени договори во износ од 21,47 милиони евра, односно стапката на склучени договори е 62,34%. Оваа програма ќе заврши со исплати најдоцна до декември 2017 година по што ќе следи период на затворање на програмата согласно правилата на ЕК.

Националната програма ТАИБ 2011 - Во рамките на Националната програма ТАИБ 2011 расположливите средства изнесуваа 28,9 милиони евра. До крајниот рок за склучување договори (20.11.2015), беа склучени договори во износ од 17,2 милиони евра, односно стапката на склучени договори е 74,79%.

Националната програма ТАИБ 2012 – Во рамките на оваа Национална програма расположливите средства изнесуваа 28,16 милиони евра. До крајниот рок за склучување договори (02.10.2016), беа склучени договори во износ од 17,25 милиони евра, односно стапката на склучени договори- ИПА средства е 74,7%.

Националната програма ТАИБ 2013.

Финансиската помош во рамките на Програмата ТАИБ 2013 е фокусирана на следните шест сектори: реформа на јавната администрација, правда и

внатрешни работи, развивање на приватниот сектор, заштита на животната средина и климатски промени, земјоделство и рурален развој и учество во Програмите на заедницата. Крајниот рок за склучување на договорите од оваа Програма е 19 декември 2017 година.

Програми на унијата и агенциите

Почнувајќи со Националната програма за ТАИБ 2011 година од првата компонента на ИПА, уплатата на влезните билети за учество во соодветните програми и агенции за финансиската перспектива 2014 - 2020 ќе се имплементира децентрализирано преку Националниот фонд во рамките на Министерството за финансии, при што планирањето на ИПА учеството е во рамките на буџетот на Министерство за финансии, додека пак планирањето на националното учество е обврска на надлежните институции во нивниот буџет.

Програмите на Унијата ја опфаќаат скоро секоја област на социо-економскиот живот на европските граѓани: образование, култура, млади, медиуми, социјални прашања, развој на мали и средни претпријатија, животна средина, транспорт, јавно здравје, правна соработка, борба против насилството, криминал, тероризам, информатичко општество, царина и даноци. Во програмите можат да учествуваат сите правни субјекти, но во одредени случаи и физички лица (поединци) од државите учесници.

За учество во програми на Унијата Република Македонија потпишува Меморандум за разбирање/Договор за пристапување со кој правно се регулира учеството во програмата. За плаќање на влезниот билет за учество во Програмите на Унијата е отворена можноста за користење од претпристапните фондови на Унијата за ко-финансирање на влезниот билет.

ИПА Компонентата 3

ИПА Компонентата за Регионален развој има за цел да ја подготви земјата за користење на средствата од Структурните и Кохезионите фондови на ЕУ. Помошта во рамките на оваа ИПА Компонента е доделена во следниве области:

- патна и железничка инфраструктура, особено во интерконекцијата помеѓу националните мрежи, и помеѓу националните и транс-европските мрежи;
- мерки за животната средина кои се однесуваат на управување со отпад, водоснабдување, урбани отпадни води и квалитет на воздух; рехабилитација на загадени површини и земјиште; области кои се однесуваат на одржлив развој кој претставува придобивка за животната средина, имено енергетска ефикасност и обновлива енергија и
- техничката помош за подготовка на техничка документација, следење, евалуација, информации и контрола, како и активности кои ќе го

зајакнат административниот капацитет за спроведување на помошта во рамките на оваа ИПА Компонента.

За периодот 2007-2013 од ИПА Компонентата за Регионален развој, Република Македонија има на располагање ИПА средства во износ од 199,9 милиони евра за инфраструктурни проекти во секторите транспорт и животна средина. Во рамките на овие средства се финансираат три т.н. „големи проекти“ и тоа:

- Проект за „Доизградба на Коридор 10, делница Демир Капија – Смоквица на ниво на автопат“;
- Проект за „Собирање и третман на отпадни води во општина Прилеп и проширување на канализационата мрежа“ во чии рамки се планирани два договори за градба- договор за изградба на пречистителна станица и договор за градежни работи за надградба и проширување на канализационата мрежа во општината, и
- Проект за рехабилитација и доизградба на железничката пруга „Битола-Кременица“, како дел од железничкиот Коридор 10д.

Во моментот, во фаза на имплементација се проекти во секторот транспорт, и тоа патниот и железничкиот транспорт во Република Македонија, како и секторот животна средина и тоа изградба на пречистителни станици, канализациони мрежи и системи за управување со отпад. Освен трите горенаведени големи проекти, во рамките на Програмата се финансираат проекти кои се однесуваат на:

- Подготовка на проектни студии и основни проекти за железничките делници долж Коридор 8 и Коридор 10
- Градежни работи за реконструкција и надградба на патната секција Смоквица- Гевгелија како дел од Коридор 10
- Градежни активности за рехабилитацијата на десет (10) железнички станици долж железничкиот Коридор 10;
- Изработка на проектна документација за изградба на железничка пруга од Кичево до Лин, заради железничко поврзување со Република Албанија;
- Изградба на пречистителни станици во општините Радовиш, Кичево и Струмица;
- Рехабилитација на канализационата мрежа во општините Куманово и Берово;
- Рехабилитација и надградба на канализационата мрежа во Прилеп (II фаза)
- Подготовка на студии, детален дизајн и тендерска документација за собирање и третман на отпадни води во општините Велес и Штип;
- Реформа на секторот вода на централно ниво;
- Подготовка на документација за основање на систем за управување со отпад за Пелагонија и Северо- западниот Регион;
- Подготовка на потребната документација за надградба на пречистителна станица во Враништа, екстензија на системот за собирање на Охридското Езеро и сепарација на отпадните води во градовите Охрид и Струга;

- Реконструкција и поставување на сообраќајни знаци на одредени делови долж Коридор 10 и долж секциите Хиподром, Миладиновци, Петровец;
- Рехабилитација на делниците Куманово- Миладиновце (во двата правци), како дел од патниот Коридор X.

Овие проекти ќе придонесат за модернизирање на патниот и железничкиот сообраќај во Република Македонија. Другиот значаен аспект на најголем број од операциите кои се финансираат, како во секторот Транспорт, така и во секторот Животна средина, е дека истите претставуваат активности кои придонесуваат за созревање и подготовка на идните инфраструктурни активности во овие две области. Ова придонесува за понатамошно градење на портфолиото на приоритетни проекти кои Република Македонија ќе ги финансира во пристапниот период преку ИПА, и во иднина преку структурните инструменти по пристапувањето во Унијата.

ИПА Компонентата 4

ИПА Компонентата за Развој на човечки ресурси ги поддржува проектите во областа на вработувањето, образованието и социјалната инклузија. Помошта во рамките на оваа ИПА Компонента е доделена во следниве области:

- подобрување на пристапот до вработеноста и вклучување на пазарот на труд лицата-активни баратели на работа
- спречување на невработеноста и долгорочната невработеност кај младите, како и зголемување на учеството на пазарот на труд
- промовирање на партнерства и иницијативи преку вмрежување на релевантните засегнати страни, на пример социјални партнери и невладини организации, на национално, регионално, локално ниво
- вработување и вклучување на пазарот на труд
- проширување и подобрување на инвестирањето во човечкиот капитал
- зајакнување на институционалниот капацитет и ефикасноста на јавната администрација и јавните услуги на национално, регионално и локално ниво и, каде е релевантно, социјалните партнери и невладините организации во поглед на реформа на пазарот на труд, образованието, обуки и слично.

За периодот 2007-2013 од ИПА Компонентата за Развој на човечки ресурси, Република Македонија има на располагање ИПА средства во износ од 64,03 милиони евра.

Активностите кои се во тек и кои ќе се финансираат во следните неколку години во рамките на оваа Програма, пред се насочени кон пазарот на трудот и главните институции кои дејствуваат во овој домен (пр. Агенцијата за вработување, одделни сектори во Министерството за труд и социјална политика, Трудовиот инспекторат итн.) и тоа во насока на реструктурирање и реформирање на нивното работење се со цел да се создаде можност за поефикасно справување со невработеноста. Овие мерки за институционално

преструктурирање се комбинирани со финансирање на активности кои се директно насочени кон невработените, и тоа оние од ризичните групи, како млади невработени, долгорочно невработени и невработени жени од малцинските заедници.

Од друга страна ИПА средствата се насочени и кон секторот образование и обука, а меѓу другото и кон два многу значајни подсектори- стручно образование и обука, како и образование на возрасни, кои што во контекст на доживотното учење имаат специфично влијание врз пазарот на труд и креирањето на конкурента работна сила. Дополнително, забележителни се и активностите во однос на обезбедување на еднаков пристап до квалитетно образование за сите.

Во рамките на проектите преземени се бројни активности, меѓу кои:

- Поттикнување на социјалното претприемништво;
- Набавка и надградба на наставната опрема на Центарот за стручно образование и обука;
- Подобрување на доживотното учење преку осовременување на системите за стручно образование и обука и образование на возрасни "Јакнење на капацитетите на Центарот за стручно образование и обука и образовниот систем за возрасни;
- Понатамошно подобрување на системот за имплементација на Националната рамка на квалификации;
- Поддршка на имплементацијата на Националната рамка на квалификации;
- Развој на соработката помеѓу високообразовните институции, истражувачките центри, приватниот сектор и релевантните државни институции;
- Набавка на клими на Државниот инспекторат за труд;
- Набавка на опрема за центрите за згрижување на деца;
- Директен Грант за Агенција за вработување за спроведување на активните мерки за вработување.

Покрај тоа, се имплементираат и повеќе проекти како техничка помош на Оперативната структура за имплементација на Оперативната програма „Развој на човечките ресурси“.

ИПА Компонентата 5

ИПА Компонентата за Рурален развој поддржува проекти кои ќе овозможат достигнување на стандардите на ЕУ воспоставени во областа на земјоделското производство, преработката на храна и руралниот развој. За периодот 2007-2013 година, на Република Македонија во рамките на оваа програма ставени ѝ се на располагање вкупно 89.864.587 евра.

Дополнително, со цел заштита од губење на алокациите од 2013 година од оваа компонента префрлени се во компонента 1 средства во износ од 18

милиони евра. Овие средства ќе се доделат како директен грант на Светска банка за поддршка на руралната инфраструктура.

Во периодот од 2009 до 2016 година се реализирани дванаесет јавни огласи и се потпишани договори помеѓу Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој и крајните корисници во износ од 19.146.268,83 евра (вклучително со раскинаите договори).

Помошта преку оваа компонента е насочена кон поддршка на проекти поврзани со инвестиции во земјоделски и преработувачки капацитети и маркетинг на земјоделски производи и риба. Со овие инвестиции ќе се оствари подобрување на квалитетот и сигурноста на храната и добитокот, зголемена конкурентност на фармерите преку употреба на модерни производствени технологии и намалени производни трошоци, промовирање на еколошки методи на производство, подобрување на перформансите на земјоделските претпријатија во примарното производство и маркетингот со цел достигнување на стандардите на ЕУ во областа на заштитата на животната средина, јавната здравствена состојба (квалитет и сигурност на храната), сигурност при работа, отворање на нови пазари, подобрување на управувањето со животинскиот отпад и отпадните води, како и креирање нови вработувања.

Мерките за Диверзификација и рурален развој ќе се остварат преку поддршка на руралниот туризам, поддршка на малите и средни претпријатија за модернизација на фармерското производство, обновување/адаптирање на инфраструктурата, поттикнување на традиционалните занаетчиства, поддршка на руралните и земјоделски услуги (воспоставување на работилници за одржување и поправка на земјоделските машини и алати, изградба на младински центри, детски игралишта, набавка на канцелариска опрема).

ИПА 2

Во иднина Република Македонија ќе продолжи да користи финансиска помош од Европската комисија преку Инструментот за претпристапна помош- ИПА 2 во рамките на новата финансиска перспектива за периодот 2014-2020. Акредитацијата за ИПА 2 по програми беше следна:

1. за Акциска програма ИПА 2014 добиена акредитација во декември 2015 година
2. за Акциска програма ИПА 2015 добиена акредитација во ноември 2016 година
3. за Повеќе-годишната програма за животна средина и климатски активности и за Повеќе- годишната програма за транспорт, добиена акредитација во октомври 2016 година

4. за ИПАРД 2 во финална постапка е усвојувањето на Финансиската спогодба со чие стапување во сила се пренесува правото за индиректно управување со ИПАРД 2 програмата.

Регулативата за ИПА 2 воведува одредени промени кои имаат влијание на програмирањето на помошта за периодот 2014-2020 година за покохерентен и стратешки пристап кон претпристапната помош. Имено, се воведува т.н. секторски пристап во програмирањето каде што компонентите се заменети со „области на дејствување“ со цел да се зголеми постојаноста на дејствувањето и да се поттикне поблиска соработка помеѓу службите на Европската комисија во одредување на една и заедничка стратегија за секоја посебна земја.

Регулативата на ИПА 2 наведува дека финансиската помош главно ќе се однесува на пет области:

реформи во подготовката за членство во ЕУ и градење на капацитетите на поврзаните институции,
општествено-економски и регионален развој,
вработување, општествени политики, образование, промоција на родова еднаквост и развој на човекови ресурси,
земјоделство и рурален развој и
регионална и територијална соработка.

ИПА средствата ќе се имплементираат преку следните годишни и повеќегодишни програми:

- Акциска Програма за 2014 година во рамки на која се финансираат проекти во следните сектори:
 - Правосудство,
 - Систем за опоравување од катастрофи и обезбедување на континуитет во работењето,
 - Развивање на капацитети за вршење на увиди на лице место,
 - Влезни билети за Програми на унијата,
 - Локална и регионална конкурентност, со фокус во делот на туризмот, и
 - Поддршка на ЕУ интеграција (СЕП);
- Повеќе-годишна секторска програма за транспорт за периодот 2014-2010 година;
- Повеќе-годишна секторска програма за животна средина и климатски акции за периодот 2014-2010 година.

Во рамки на **Акциската Програма за 2014 година** предвидено е да се финансираат околу 15 договори во услови на индиректно управување, односно од страна на оперативната структура за ИПА воспоставена во рамките на администрацијата на Република Македонија. За финансирање на

проектите во рамки на оваа Програма на Република Македонија дадени и се на располагање околу 20 милиони евра ИПА средства. Како позначајни проекти кои е планирано да се финансираат во рамки на програмата се:

- градежни работи за рехабилитација на затворите во Битола и Скопје (Шуто Оризари),
- градежни работи за рехабилитација на подрачните единици на јавниот обвинителство,
- грантова шема за поддршка на невладиниот сектор во областа на правото,
- договор за услуги за поддршка на реформите во правосудниот систем,
- договор на набавка на ИТ опрема за Министерството за внатрешни работи- Центар за зачувување на податоци во случај на катастрофа, итн.

Крајниот рок за склучување на овие договори е 31 декември 2018 година. За некои од проектите е отпочнато со подготовка на тендерска документација од страна на ресорните министерства, а за дел отпочнати се и тендерските постапки.

Во рамки на **Повеќе-годишната програма за Животна средина и климатски активности и Повеќе-годишната програма за Транспорт** предвидено е финансирање на проекти од областа на патниот и железничкиот сообраќај, како и проекти за изградба на пречистителни станици, канализациони мрежи и управување со отпад и климатски промени.

Во таа насока, во секторот Животна средина и климатски активности за периодот 2014-2016 година доделени се 40 милиони евра ИПА средства за финансирање на договори за градежни работи за изградба на пречистителни станици во Битола и Тетово, надградба на канализационата мрежа во Битола, Тетово и Кичево, изградба на колекторски систем во Скопје, итн.

Во секторот Транспорт за периодот 2014-2016 година доделени се 36,9 милиони евра ИПА средства за финансирање на договори за изградба на железничката делница Крива Паланка до Република Бугарија, изградба на патниот правец Градско до Дреново, реконструкција на патната делница Раец до Прилеп, реконструкција на патната делница од Куманово до Ранковци, итн.

Во рамките на Повеќе-годишната секторска програма за Транспорт веќе се во тек неколку тендерски постапки меѓу кои и двете тендерски постапи за проектот за „Изградба на патната делница Градско - Дреново“, за договор за надзор и за договор за градежни работи, кои беа објавени со т.н. „суспензивна клаузула“. Понатаму, во рамки на Повеќе-годишната секторска програма за Животна средина и климатски акции во тек се тендерските постапи за договор за надзор и за договор за градежни работи за проектот за „Изградба на колекторски систем за Град Скопје“.

Дополнително одобрена е и новата ИПАРД Програма 2014-2020. Спроведувањето на програмата се предлага да започне со 4 веќе акредитирани мерки (1.1 Инвестиции во основни средства на земјоделски стопанства, 1.3 Инвестиции во основни средства за преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи и 3.2. Диверзификација на земјоделски стопанства и развој на бизниси и 4.2. Техничка помош за спроведување на програмата) и започнати подготовки за акредитација на уште една мерка (3.1 Подобрување и развој на рурална инфраструктура).

V. ДВИЖЕЊЕ НА ЈАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Ефикасното управување со јавниот долг е од суштинско значење и подразбира намалување на ризиците при концепирање на структурата и политиката за управување со долгот, со цел избегнување на евентуалната неможност за редовно и навремено сервисирање на долгот. Основната цел е да се обезбедат неопходните средства за финансирање на буџетскиот дефицит, како и средства за проектно финансирање, без притоа да се предизвика неоправдано зголемување на долгот до ниво кое може да ја загрози стабилноста на економијата и економскиот раст на државата. Квалитетното управување со долгот покрај останатото, е детерминирано од институционалната рамка и капацитетот за поставување и спроведување на политиката за управување со јавен долг. Тоа подразбира јасно дефинирање на целите и мерките за управувањето со јавниот долг.

Политиката за управување со јавен долг дава рамка на Владата на Република Македонија за делување во насока на прудентно управување со јавниот долг на државата на среден рок. Целите на политиката за управување со јавниот долг коишто се утврдени со Законот за јавен долг (Службен весник број 145/2014), се следните:

- финансирање на потребите на државата со најнизок можен трошок, на среден и долг рок, и со одржливо ниво на ризик;
- идентификација, следење и управување со ризиците на кои подлежи портфолиото на јавниот долг; и
- развој и одржување на ефикасен домашен финансиски пазар.

Со донесувањето на оваа стратегија, се дава рамка на Министерството за финансии за делување во насока на прудентно управување со јавниот долг на државата на среден рок, односно во наредните три години. Остварувањето на претходно наведените цели ќе се реализира преку дефинирање на краткорочни и среднорочни лимити на одредени индикатори на должничкото портфолио.

Државен долг е збир на финансиски обврски создадени со задолжување на Република Македонија, јавните установи основани од Република Македонија и општините, општините во градот Скопје и градот Скопје. Ова претставува дефиниција на државниот долг по национална методологија за пресметка

дефинирана во Законот за јавен долг. Долгот на централната влада претставува 99,6 % од вкупниот државен долг и овој долг директно се управува од Министерството за финансии. Кај останатите нивоа на долг како што се долгот на општините и долгот на јавни претпријатија и трговски друштва во доминантна државна сопственост гарантиран од државата, Министерството за финансии учествува во процесот на задолжување, но не може да влијае врз интензитетот на повлекување на средства кај склучените заеми.

Државниот долг на Република Македонија на 30.09.2017 година изнесува 3.875,8 милиони евра, односно 37,8% од БДП. Во рамките на државниот долг, доминантно учество има долгот на централната влада кој изнесува 3.860,6 милиони евра, додека долгот на општините изнесува 15,1 милиони евра.

Согласно со Законот за јавниот долг, јавниот долг претставува поширока дефиниција за долгот и го вклучува државниот и гарантираниот долг на јавните претпријатија и трговски друштва кои се во целосна или доминантна сопственост на државата или на општините.

Јавниот долг во истиот период изнесува 4.691,5 милиони евра, односно 45,8% од БДП.

Иако во изминатите години нивото на долгот се зголеми, сепак во однос на земјите од ЕУ², Република Македонија останува умерено задолжена земја.

Од аспект на каматната структура, на крајот на третиот квартал од 2017 година, коефициентот на фиксна-варијабилна стапка изнесува 72:28 соодветно. Од аспект на валутната композиција, долгот во домашна валута учествува со 21,2% во портфолиото на вкупниот државен долг, додека долгот деноминиран во странска валута учествува со 78,8% (вклучувајќи ги и државните хартии од вредност со валутна клаузула издадени на домашниот пазар), во кој доминира долгот во евра со 71,3%, специјалните права за влечење учествуваат со 5,9%, долгот во јапонски јени изнесува 1,2% и долгот деноминиран во долари учествува со 0,4%.

Во изминатиот период посебен акцент беше ставен на развој на пазарот на домашни хартии од вредност преку издавање на државни обврзници со подолги рочности. Тоа придонесе да се продлабочи овој пазар и да се зголеми просечното време на достасување на домашното должничко портфолио. Имено, просечното време на достасување на домашното портфолио на крајот на 2012 година изнесуваше 450 дена, додека на крајот на третиот квартал од 2017 година овој показател изнесува 1530 дена. На крајот на јуни 2017 година, со објавата на календарот на аукции за третиот и четвртиот квартал за 2017 година, Министерството за финансии објави измена во спроведување на аукциите преку одржување на аукции на државни хартии од вредност со намалена фреквенција, од два пати месечно. Со ваквата определба Министерството за финансии очекува да се поттикне секундарното тргување со државните хартии од вредност, каде ќе се јават инвеститори кои имаат

² Согласно со соопштението на Еуростат од 24.10.2017, просечниот државен долг на ЕУ28 земјите кој на крајот на вториот квартал од 2017 година изнесува 83,4% од БДП

потреба од ликвидни средства на покуси рочности од оние кои се нудат на редовните аукции на државата.

ЛИМИТИ ЗА ВИСИНАТА И СТРУКТУРАТА НА ДРЖАВНИОТ И ЈАВНИОТ ДОЛГ

Во периодот 2018-2020 година се очекува продолжување на имплементацијата на инвестициите започнати во претходниот период од областа на инфраструктурата, водовод и канализација, спортски објекти, инвестиции во областа на образованието, здравството, енергетиката, изградбата на Националниот гасоводен систем како и останати проекти кои се во согласност со програмата на Владата на Република Македонија. Проектите ќе бидат имплементирани од страна на органите на државната управа кофинансирани со странски заеми, но со цврста определба да не се загрози долгорочната одржливост на нивото на задолженост на земјата. Покрај ова, дел од задолжувањето е со цел покривање на буџетскиот дефицит, односно непречено извршување на исплатите од буџетот.

Со цел да се обезбедат извори за финансирање на потребите на државата со најнизок трошок на среден и на долг рок со истовремено одржливо ниво на ризик, во Законот за јавен долг се дефинирани неколку среднорочни и краткорочни лимити.

Среднорочни лимити

Преку среднорочните лимити се гради рамка во која ќе се движи јавниот долг за периодот од 2018 до 2020 година. Со лимитите на среден рок се дефинира максималното одржливо ниво на вкупниот јавен долг во однос на БДП и нивото на гарантираниот јавен долг во однос на БДП. Исто така, со цел да се намалат ризичните фактори кои влијаат врз портфолиото на вкупниот јавен долг се определуваат среднорочни лимити за валутната и каматната структура на државниот долг.

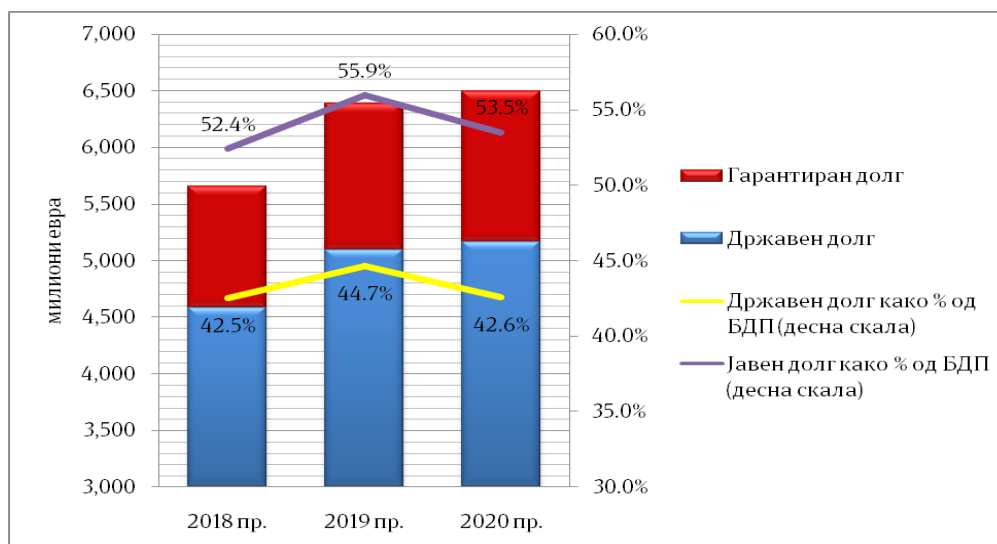
Јавен долг во однос на БДП

Нивото на јавниот долг се смета дека е одржливо доколку овозможува навремено сервисирање на обврските што достасуваат по основ на долг на подолг период и тоа зависи од многу фактори како што се: степенот на развој на домашниот финансиски пазар, ликвидноста на меѓународниот пазар на капитал, стапката на раст на економијата, стапката на инфлација, стапката на буџетски дефицит/суфицит, и слично. Врз основа на среднорочната буџетска рамка преку која произлегува потребата за финансирање на буџетските дефицити на среден рок, како и имплементацијата на проектите кои се надвор од централната власт, движењето на јавниот долг на среден рок ќе има умерен пораст, но сепак ќе се движи во адекватни рамки, односно нема да ја загрози оддржливоста на долгот.

Со цел да се задржи нивото на јавниот долг во одржливи рамки без притоа да се наруши фискалната одржливост, се дефинираат следните лимити:

-Нивото на вкупниот јавен долг на среден и долг рок да не надминува 60% од БДП.

График бр.12 - Проекција на вкупен јавен долг (државен долг и гарантиран долг)

Извор: Министерство за финансии

Гарантиран јавен долг во однос на БДП

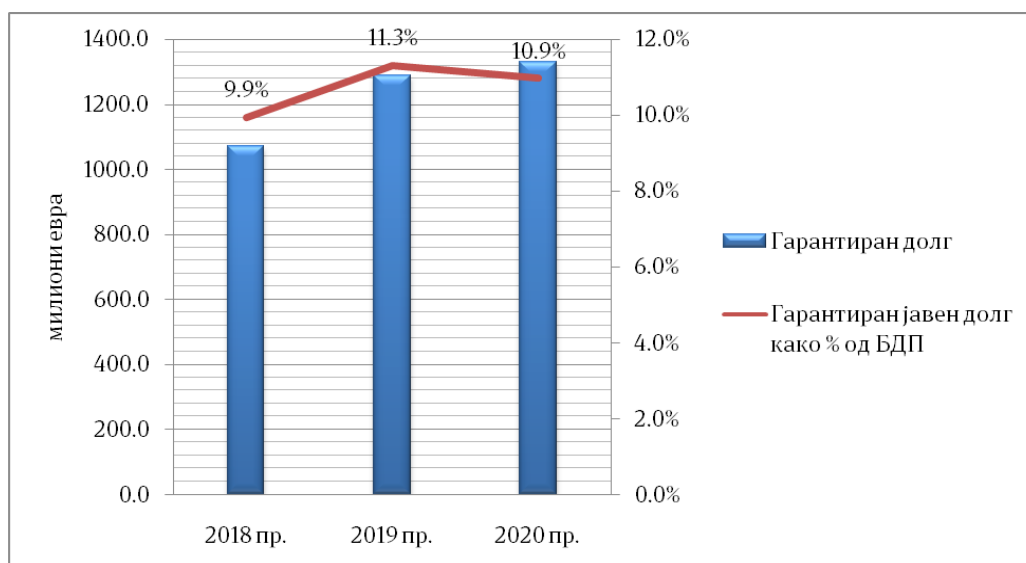
Издадените државни гаранции претставуваат потенцијална обврска за буџетот на државата, односно постои ризик од зголемување на трошоците за сервисирање во случај на нивно активирање. Затоа од големо значење за Министерството за финансии е висината на издадените гаранции да биде на одржливото ниво на среден рок. Заради тоа, при изборот на проекти за кои ќе се издаде државна гаранција, посебен акцент ќе се стави на оние проекти кои се самоодржливи, кои генерираат приходи, кои се поддршка на економскиот раст, кои на среден рок ќе овозможат поголема конкурентност на домашната економија, кои се во согласност со стратешките приоритети на Владата на РМ, и имаат оправданост за намената за која се користат средствата.

Според направените анализи за движењето на проектираниот гарантиран јавен долг во период од 2018 до 2020 година, се очекува умерено зголемување на истиот до 2019 година заради повлекување на средства од проектите воглавно во патната инфраструктура кои се имплементираат со заеми гарантирани од државата. По 2019 година овие заеми влегуваат во период на отплата и соодветно на тоа гарантираниот долг во однос на БДП се очекува да се намали.

Во таа насока, за периодот 2018-2020 година се утврдува следниот лимит:

–Износот на гарантираниот јавен долг во наредните три години да не надмине ниво од 13% од БДП.

График бр.13 - Гарантиран јавен долг

Извор: Министерство за финансии

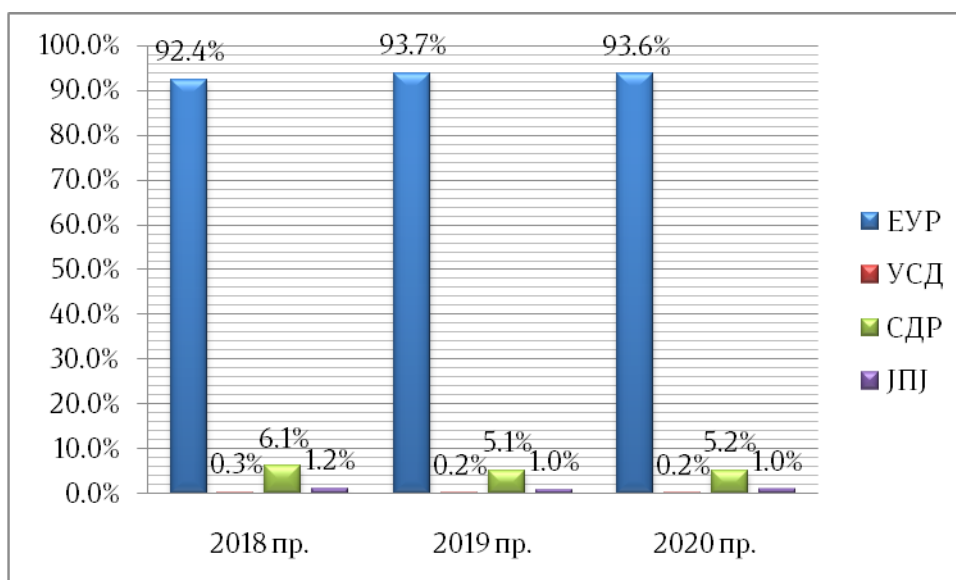
Валутна структура на државен долг во странска валута

Промените на девизниот курс можат во голема мера да влијаат, односно да ги зголемат предвидените трошоци за отплати на долгот деноминиран во странска валута. Но, имајќи го предвид фактот дека во Република Македонија од 1995 година се применува de facto фиксен девизен курс на денарот во однос на германската марка, а од 2002 година во однос на еврото, и таа политика ќе продолжи и наредниот период, изложеноста кон ваков ризик би се мерела како учество на еврото во вкупното портфолио на долгот. Кај проекцијата на валутна структура, се забележува доминантно присуство на долг деноминиран во евра. Малото присуство на други валути (кое е помало од 10 проценти во однос на вкупниот државен долг во странска валута) се однесува на заеми деноминирани во американски долари, јапонски јени и специјални права за влечење, кај кредитни линии. Овие заеми се склучени во претходниот период, а во моментот на кој се однесува проекцијата, истите се амортизираат. Имајќи ја во предвид определбата на Министерството за финансии за новите надворешни задолжувања да бидат деноминирани во евро валута, учеството на евра во вкупниот државен долг во странска валута ќе се зголемува на среден рок. Сепак, со цел да се намали валутниот ризик, ова стратегија пропишува минимален праг на долг деноминиран во евра во однос на вкупното портфолио на државен долг во странска валута.

Лимит за валутна структура на државниот долг:

-Во периодот 2018-2020 година, минималниот праг на евро долгот во портфолиото на долг во странска валута да изнесува 80%.

График бр.14 - Валутна структура на државен долг во странска валута

Извор: Министерство за финансии

Каматна структура на државен долг

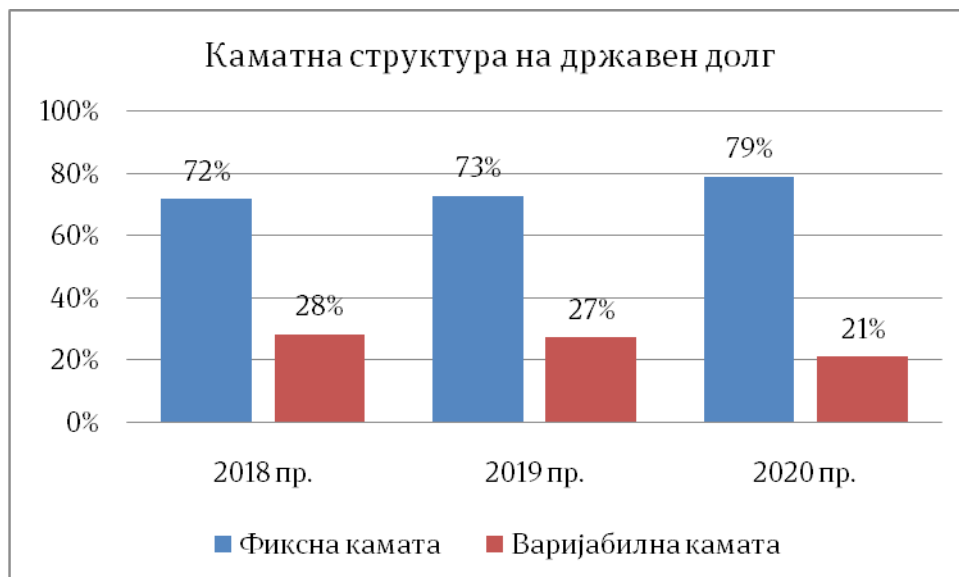
Со цел заштита на портфолиото на државниот долг од евентуалните идни пазарни шокови од промените на каматните стапки во негативна насока кои влијаат директно врз зголемување на трошоците на Буџетот на Република Македонија, како една од целите кон кои треба да се стремат управувачите со долгот е одржување на оптимална каматна структура на портфолиото на државниот долг.

Лимит за каматна структура на државниот долг:

-Во периодот 2018-2020 година, минималниот праг на долгот со фиксна каматна стапка да изнесува 50%.

Имајќи ја во предвид моменталната структура на портфолиото на државниот долг, како и проекциите на среден рок, долгот со фиксна камата се движи над поставеното ниво како резултат на заложбата на Министерството за финансии за издавање на долгорочни хартии од вредност на домашен пазар кои имаат фиксна каматна стапка.

График бр.15- Каматна структура на државен долг

Извор: Министерство за финансии

Краткорочни лимити

Согласно среднорочните таргети за утврдување на оптималното ниво и структура на портфолиото на јавен долг се дефинират и лимити кои се однесуваат само за 2018 година. Со помош на овие лимити се утврдува максималниот износ на нето задолжување во 2018 година како и максималниот износ на нето задолжување по основ на издадени гаранции во текот на истата година.

Нето задолжување во 2018 година

Нето задолжувањето во 2018 година го вклучува планираното задолжување во рамките на државниот долг намалено за отплатите по основ на истиот. Изворите за финансирање што ќе се обезбедат преку задолжување во 2017 година ќе бидат наменети и за делумно финансирање на отплатите што доспеваат во првиот квартал на 2018 година.

-Максималното нето задолжување (домашно и странско) по основ на државен долг во 2018 година да биде до 550 милиони евра.

Нето задолжување по основ на гарантиран долг во 2018 година

Со цел намалување на ризикот од потенцијалните обврски во портфолиото на јавниот долг, се дефинира годишниот износ на нето задолжување по основ на гарантиран долг на јавните претпријатија. Во 2018 година се очекува интензивирање на инвестициите во областа на патната инфраструктура кои се имплементираат со заеми гарантирани од државата. Заради тоа се очекува зголемување на состојбата на гарантираниот долг, а лимитот за пораст на гарантираниот долг е следниот:

-Максималното нето задолжување по основ на гарантиран долг во 2018 година да биде до 200 милиони евра.

Индикатори за управување со ризици

Политиката на управување со ризиците има централно значење во управувањето со јавниот долг и претставува клучна врска меѓу предлагањето, формулирањето, усвојувањето и спроведувањето на стратегијата за управување со јавен долг. Развојот на оваа политика претставува предизвик на управувачите со јавниот долг и подразбира идентификување, мерење и управување со ризиците, имајќи го предвид односот на размена на ризици и трошоци.

Главна цел на управувањето со јавниот долг е да овозможи потребите и финансиските обврски на државното финансирање да се извршат со најниски трошоци на среден и долг рок со прифатливо ниво на ризик. Од аспект на ризиците со кои се соочува должничкото портфолио на државниот долг на Република Македонија, може да се согледа одредено подобрување на индикаторите за мерење на ризикот од рефинансирање на долгот и ризикот од промена на каматните стапки. Имено, како резултат на заложбата на Министерството за финансии за развој на домашниот пазар на државни хартии од вредност, од 2012 година започна процес на реструктурирање на портфолиото на државни хартии од вредност каде што новите емисии на хартии од вредност имаа подолги рочности, а краткоточните инструменти постепено се намалуваа. Ваквата стратегија резултираше со значително подобрување во поглед на ризикот за рефинансирање и ризикот од промена на каматни стапки на домашното портфолио. Во однос на останатите ризици, управувањето со долгот на среден рок ќе се фокусира кон остварување најнизок трошок при одржливо ниво на ризик.

Неизвесноста која произлегува од идното движење на макроекономските варијабли на меѓународниот и домашниот пазар на капитал има значително влијание при донесувањето на одлуки за ефикасно управување со должничкото портфолио на државата. Следствено на тоа, во рамките на оваа стратегија се пресметува лимит за индикаторот за рефинансирање на долгот (кој го покажува просечното време во кое долгот се рефинансира), како и за индикаторот за мерење на ризикот од промена на каматни стапки (кој го покажува просечното време во кое се менуваат каматните стапки на должничкото портфолио).

-Лимит за ризик од рефинансирање:

Со цел да се заштити портфолиото на долгот на централна влада од ризикот за рефинансирање, **минималниот праг на индикаторот „Просечно време на достасување“ во 2018 година да изнесува 3 години.**

-Лимит за ризик од промена на каматни стапки:

Со цел да се заштити портфолиото на долгот на централна влада од ризикот од промена на каматни стапки, **минималниот праг на индикаторот „Просечно време на промена на каматните стапки“ во 2018 година да изнесува 2 години.**

МЕРКИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПОЛИТИКАТА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВЕН ДОЛГ

Развој на пазарот на државни хартии од вредност

Како дополнителна цел на управувањето со јавниот долг во најголемиот број на развиени земји и земји во транзиција, се спомнува развојот и одржувањето на ефикасен и ликвиден домашен пазар на државни хартии од вредност. За да се обезбеди постојан и сигурен извор за финансирање на буџетските потреби, неопходно е домашниот финансиски пазар да биде доволно длабок за да може да одговори на потребите на државата во услови на екстерни шокови. На тој начин, се покриваат потребите на буџетот без предизвикување на crowding out ефектот (односно ефектот на истиснување на другите сектори за сметка на државната потрошувачка). Исто така, развиениот домашен финансиски пазар овозможува зголемување на бројот на инвеститори и креирање референтна крива на приноси за целата економија.

Министерството за финансии и во наредниот период ќе продолжи со континуирано издавање на државните хартии од вредност (ДХВ) на домашниот пазар. Целта е со редовна застапеност на државните хартии од вредност да се овозможи поефикасно финансирање на буџетските потреби на краток и на долг рок, намалување на трошоците за финансирање, како и поттикнување на натамошниот развој на финансиските пазари во Република Македонија.

Во периодот кој претстои, интенцијата ќе биде одржување на редовна застапеност на државните записи, како и фокусирање на проширувањето на рочната структура на портфолиото на државните хартии од вредност со подолги рочности. Во таа насока, посебен акцент ќе се стави на продолжување на рочноста на постојното портфолио на државни хартии од вредност.

Оваа мерка ќе се реализира преку следните активности:

- издавање на државни обврзници со рок на достасување од 15 години најмалку 4 пати годишно;
- издавање на државни обврзници со рок на достасување од 10 години најмалку 4 пати годишно;
- издавање на државни обврзници со рок на достасување од 2, 3 или 5 години на редовна основа;
- намалување на учеството на државните хартии од вредност со девизна клаузула во вкупно издадените државни хартии од вредност;

Особен интерес за вложување во долгорочните хартии од вредност издадени од Република Македонија се очекува од пензиските друштва, како и од комерцијалните банки и осигурителните компании. Со цел понатамошно продлабочување на домашниот пазар на хартии од вредност, Министерството

за финансии ја анализира можноста за воведување на државни обврзници со подолги рочности од 15 години.

Во насока на унапредување и понатамошен развој на пазарот на државни хартии од вредност, ќе се продолжи со активностите за проширување на базата на инвеститори преку разгледување на можноста за воведување на нови финансиски инструменти адекватни на потребите на пазарните учесници, спроведување на маркетинг кампања пред различни целни групи на инвеститори и одржување на редовен дијалог со сите учесници на пазарот на државни хартии од вредност.

Од досегашното искуство на издавање на ДХВ може да се констатира дека фреквентноста на издавање на хартиите од вредност е соодветна на пазарните потреби и согласно тоа ќе се продолжи со динамиката која ја диктира пазарот.

Со цел поквалитетно управување со јавниот долг, Министерството за финансии иницираше зајакнување на своите капацитети во овој дел и побара техничка помош од ММФ и Светска банка. На почетокот на 2017 година МФ се приклучи на Програмата за управување со јавен долг и ризици (GDRM-Government Debt and Risk Management Program), кадешто една од целите е подобрување на домашниот пазар на хартии од вредност.

РИЗИЦИ ПРИ УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВНИОТ ДОЛГ

Во услови на големи осцилации на економските варијабли се јавува потреба од активно управување со ризиците на кои подлежи портфолиото на долгот во Република Македонија.

Како основни ризици кои се идентификувани при управувањето со портфолиото на долгот на Република Македонија се јавуваат:

1. Ризикот од рефинансирање:
2. Пазарниот ризик, во кој се вклучени следните ризици:
 - Ризик од промена на каматните стапки
 - Ризик од промена на девизните курсеви
3. Ризик поврзан со потенцијалните обврски и
4. Оперативен ризик

1. Ризикот од рефинансирање се управува преку спречување на поголем дел од финансиските обврски да достасуваат одеднаш во кој било временски период и обезбедување на рамномерност на достасување на обврските по основ на долгот. Изложеноста на портфолиото на долгот од ризикот за рефинансирање се мери преку профилот на отплата на долгот и индикаторот кој го покажува просечното достасување на долгот (Average Time to Maturity – ATM). Колку е поголема вредноста на овој индикатор, толку е помала неизвесноста, односно ризикот за рефинансирање.

Во периодот 2018-2020 се очекува благо намалување на просечното време на достасување на долгот на централна влада, така што од 4,4 години колку што е проекцијата за крајот на 2018 година, во 2020 година ќе се сведе на ниво близу до 4 години. Релативното учество на поединечните компоненти во

долгот на централна влада се менува, при што кај внатрешниот долг се зголемува рочноста како резултат на определбата на Министерството за финансии да се фокусира на продлабочување на домашниот пазар на хартии од вредност.. Имено, посебен акцент беше ставен на зголемување на долгорочните хартии од вредност и продолжување на рочноста и обемот на постојаното портфолио на државни хартии од вредност преку издавање на 2, 3, 5, 10 и 15 годишни државни обврзници. Од друга страна, кај надворешниот долг на централна влада просечното време на достасување се намалува како резултат на достасувањето на кредитите склучени под концесионални услови (заеми со долги рокови на отплата и поволни каматни стапки). Имено, поради поголемиот економски раст и зголемувањето на БДП по глава на жител, Република Македонија не е повеќе сместена во категоријата на земји кои можат да позајмуваат средства под концесионални услови, што значи дека учеството на ваквите кредити во портфолиото на долгот се намалува, а се зголемува задолжувањето под пазарни услови на меѓународниот пазар на капитал. Дополнително, кај надворешниот долг на централна влада просечното време на достасување се намалува и како резултат на достасувањето на задолжувањето на комерцијална основа (евро-обврзници и заеми)

Табела бр.9 - Просечно време на достасување - АТМ (во години)

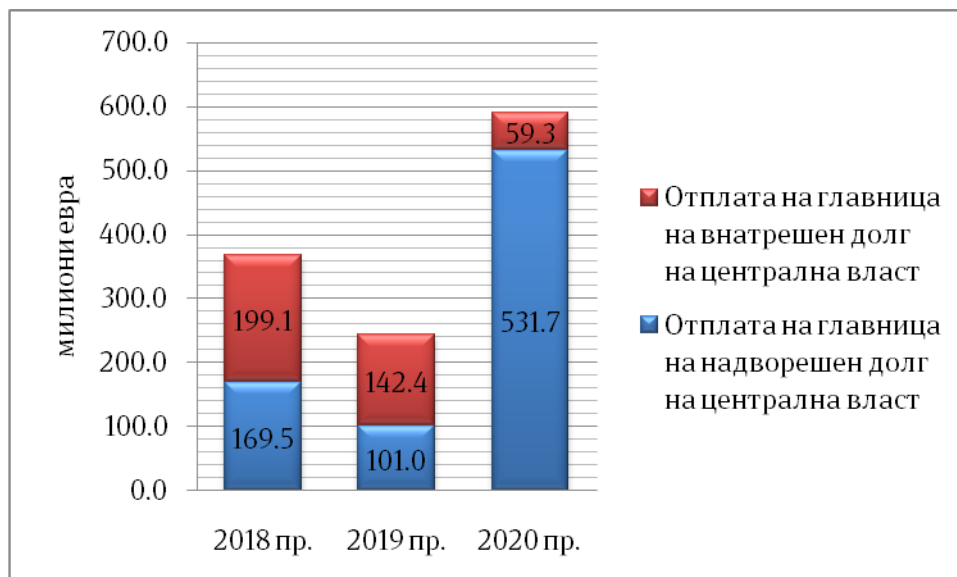
	2018	2019	2020
Внатрешен долг	4.2	4.1	3,9
Надворешен долг	4.6	4.1	4,2
Долг на централна влада	4.4	4.1	4.1

Извор: Министерство за финансии

Имајќи ги во предвид проекциите за профилот на отплата во следните години може да се забележи дека обврските за отплата на надворешниот и внатрешниот државен долг се зголемуваат. Особен предизвик за ефикасно управување со ризикот од рефинансирање се очекува во 2020 и 2021 година, кога редовно ќе достасаат еврообврзниците издадени во 2014 и 2015 година (на вкупен износ од 770 милиони евра), како и втората рата по основ на заемот обезбеден со гаранција засновата на политики од Светска банка (PBG – Policy based guarantee) во износ од 155 милиони евра.

Фискалната политика е потребно да дава насока за да може јавниот долг економично да се финансира, притоа земајќи ја во предвид неизвесноста во економското опкружување. Со цел да се намали ризикот од рефинансирање особено во 2020 година, Министерството за финансии ќе ја разгледа можноста за реструктурирање на долгот со активно управување со должничкото портфолио преку операции на управување со обврските.

График бр.16 - Профил на отплата на долг на централна власт

Извор: Министерство за финансии

2. Пазарниот ризик е определен од изложеноста на портфолиото на долгот на економските варијабли, особено на промената на каматните стапки на домашниот и на меѓународниот пазар на капитал и движењето на девизните курсеви. Пазарниот ризик може да се подели на две компоненти, односно ризик од промена на каматните стапки и ризик од промена на девизните курсеви. Идентификувањето и управувањето со пазарните ризици во Република Македонија е од клучно значење за портфолиото на долгот од причина што овој ризик е детерминиран главно од екстерни фактори, односно од движењата на каматните стапки на меѓународните финансиски пазари кај кои поради нивното постојано осцилирање, многу е тешко да се предвиди трендот на среден и на долг рок.

Мерењето и управувањето со ризикот од промена на каматната стапка е особено значајно во земјите каде што домашните финансиски пазари се недоволно развиени и потребата за задолжување се покрива од надворешни извори со неконцесионални услови, каде што изложеноста од ризикот за промена на каматните стапки е поголема. Промената на каматните стапки на домашните и на меѓународните пазари влијае врз трошоците на долгот, особено кога долгот со фиксна камата треба да се рефинансира или на денот кога каматата повторно се утврдува кај долгот со променлива каматна стапка. Оттука може да се воочи тесната поврзаност на ризикот од промена на каматните стапки со ризикот од рефинансирање на долгот.

ATR (Average time to re-fixing) индикаторот го мери просечното време до промена на каматните стапки. Поголемата вредност на овој индикатор покажува дека поголем дел од портфолиото на долгот нема да подлежи на сериозна промена на каматната стапка и таквото портфолио е помалку ризично портфолио. Согласно проекциите на долгот на централна влада, во следниот период се очекува понатамошно благо опаѓање на просечното време на промена на каматните стапки во 2019 година. Падот на просечното време на промена на каматните стапки, пред сè, се должи на намалувањето на овој индикатор кај надворешниот долг. Имено, Република Македонија се

повеќе се задолжува под пазарни односно неконцесионални услови на меѓународниот пазар на капитал. На овој начин портфолиото на јавниот долг на Република Македонија би било повеќе изложено на промена на каматните стапки, што во услови на евентуален пораст на каматните стапки може да доведе до зголемување на каматните трошоци.

Табела бр.10 -Просечно време до промена на каматните стапки ATR (во години)

	2018	2019	2020
Внатрешен долг	4,2	4,1	3,9
Надворешен долг	3,7	3,4	3,3
Долг на централна влада	3,9	3,6	3,5

Извор:Министерство за финансии

Ризикот од промена на девизниот курс се однесува на долгот индексиран или деноминиран во странска валута. Поголемиот дел на долгот деноминиран во странска валута во однос на вкупниот долг укажува на поголем ризик од промена на девизниот курс. Ова е клучен ризик за земјите во развој кај кои надворешниот долг е целосно индексиран, а исто така и поголем дел од внатрешниот долг е деноминиран во странска валута.

Промените на девизниот курс можат во голема мера да влијаат, односно да ги зголемат предвидените трошоци за отплати на јавниот долг - деноминиран во странска валута. Но, имајќи го предвид фактот дека во Република Македонија се применува de facto фиксен девизен курс на денарот во однос на еврото, изложеноста кон ваков ризик би се мерела и како учество на еврото во вкупното портфолио на државниот долг, кое всушност претставува и доминантна валута со застапеност од 71,3% во вкупната структура на долгот на крајот на третиот квартал од 2017 година.

3. Ризик поврзан со потенцијалните обврски- како резултат на проектираните инвестиции кои се од исклучително значење за понатамошниот развој на енергетскиот сектор и инфраструктурата, во наредниот период се проектира умерено, но контролирано зголемување на нивото на гарантираниот јавен долг. Со цел добивање на подобри услови за финансирање од страна на кредиторите, државата издава државна гаранција, по извршени сеопфатни анализи на заемопримачот и неговата способност за самостојно сервисирање на идните обврски.

Обврските по основ на гарантираниот долг во однос на БДП кои достасуваат во периодот од 2018 до 2020 година бележат умерено зголемување, но истите самостојно ќе се сервисираат од страна на заемопримачите. Со цел Буџетот на Република Македонија да не се доведе до ситуација на ризик од активирање на гаранциите, процесот на издавање нови гаранции е строго регулиран и подлежи на одредени критериуми кои треба да ги исполнат барателите на гаранциите.

4. Оперативниот ризик ги вклучува ризикот од порамнување и ризикот од грешки. Ризикот од порамнување се јавува доколку во процесирањето на

податоците се користат бројни неавтоматизирани активности, додека ризикот од грешки често се однесува на начинот на поделба на извршувањето на трансакциите и функциите на порамнување низ одделенијата во состав на институцијата надлежна за управување со долгот. Управувањето на јавниот долг се врши на информациски систем и соодветна софтверска платформа, со што значително се намалува ризикот од човечки грешки. Исто така, навремено се преземат мерки за примена на принципот на “four eyes” (четири очи, најмалку двајца извршители за секоја операција), за да се избегне ризик од ненавременно завршување на задачите во случај на најразлична спреченост на одговорното лице.

Сценарио анализа за влијанието на каматните стапки и девизните курсеви врз надворешниот државен долг

Со цел испитување на изложеноста на портфолиото на долгот на Република Македонија на пазарниот ризик, односно ризик од промена на каматните стапки и девизните курсеви, подготвена е анализа за влијанието на промената на каматните стапки и девизниот курс врз трошоците за сервисирање на надворешниот државен долг.

Табела бр.11 Анализа на сензитивноста на трошоците за сервисирање на надворешниот државен долг при промена на каматните стапки и девизните курсеви

индексни броеви	2018	2019	2020
Основно сценарио	100.0	100.0	100.0
Сценарио I-зголемување на соодветните каматни стапки за 1 процентен поен	106.0	106.6	105.8
Сценарио II-зголемување на соодветните каматни стапки за 2 процентни поен	112.0	113.2	111.5
Сценарио III-апредијација на другите валути од портфолиото во однос на еврото за 10%	101.2	101.6	100.5
Сценарио IV-депрецијација на другите валути од портфолиото во однос на еврото за 10%	98.8	98.4	99.5

Презентираната сензитивна анализа за движењата на трошоците за сервисирање во Буџетот на Република Македонија по основ на надворешен долг се заснова на следните претпоставки:

- Со промена на една варијабла сите останати варијабли остануваат непроменети, т.е. *ceteris paribus*;
- При евентуални движења на другите валути во однос на еврото, девизниот курс на денарот во однос на еврото ја задржува стабилната вредност;
- Непостоење на корелација меѓу каматните движења и движењата на девизниот курс;

Како главни заклучоци кои може да се извлечат од оваа анализа можат да се наведат следните:

1. Каматните трошоците за сервисирање по основ на надворешниот државен долг се сензитивни на движењето на каматните стапки. Доколку каматните стапки во 2018 година пораснат за 1 процентен поен тоа би предизвикало пораст на каматните трошоци за 6% односно за 5,3 милиони евра. Оваа сензитивност може да се објасни како изложеност на должничкото портфолиото на ризикот од промена на каматни стапки.
2. Идна апрецијација/депрецијација на еврото во однос на другите валути во портфолиото (американскиот долар, јапонскиот јен и специјалните права за влечење) за 10% ќе предизвика зголемување/намалување на трошоците за сервисирање за 1,2% во 2018 година односно за 3,0 милиони евра. Од добиените резултати може да се утврди дека евентуалните неповолни движења на девизните курсеви на другите валути во однос на еврото нема да предизвика позначително зголемување на трошоците за сервисирање поради фактот што најголемиот дел од надворешниот државен долг е деноминиран во евро валута.

Алтернативни стратегии за задолжување

Во насока на унапредување на процесот на донесување на одлуки поврзани со финансирањето на потребите на државата, а со цел успешно реализирање на утврдените цели на политиката за управување со јавен долг, во рамки на оваа стратегија се воведува квантитативна анализа преку употреба на MTDS (Medium Term Debt Strategy) аналитичката алатка развиена од страна на Светска банка и ММФ.

MTDS моделот како влезни податоци ги користи:

1. проекциите на макроекономските варијабли - БДП, буџетските приходи, расходи, финансиските варијабли,
2. тековите на отплата на главнина и камата на постојното должничко портфолио,
3. изборот на алтернативните стратегии и
4. шоковите на финансиските варијабли (каматните стапки и девизниот курс).

Моделот го анализира ефектот врз износот на долгот и карактеристиките на портфолиото од различните потенцијални извори за финансирање на буџетскиот дефицит и за рефинансирање на долг.

Како алтернативи кои може да бидат користени како извори за финансирање се следниве:

- Извори за финансирање преку домашниот пазар на државни хартии од вредност во форма на државни записи и државни обврзници;
- Извори за финансирање на меѓународниот пазар на капитал во форма на еврообврзница;

- Извори на финансирање преку повлекување на средства од веќе склучени кредити;
- Користење на фондови од Светска банка за буџетска поддршка во форма на DPL (development policy loan) или PBG (policy based guarantee) заеми

Во MTDS моделот се анализирани четири алтернативни стратегии на финансирање. Потоа во рамките на моделот се додаваат одредени макроекономски шокови со крајна цел да се согледа како би реагирало портфолиото на долгот во такви услови. Моделот е поставен на начин на кој долгот кој не е деноминиран во домашна валута претставува надворешен долг. Ова значи дека сите државни хартии од вредност кои имаат евро клаузула се евидентираат како надворешен долг.

Временската рамка на која се однесува анализата е период од три години, односно периодот за кој се однесува оваа стратегија.

Алтернативните стратегии на финансирање се разликуваат во структурата на финансирањето во однос на домашно или надворешно финансирање, како и во изборот на инструментите во рамки на домашното и странското задолжување.

Во рамките на првата стратегија се предвидува комбинирано финансирање на буџетскиот дефицит, односно дефицитот и рефинансирањето на обврските ќе се финансираат на домашниот пазар на ДХВ, на пазарот на капитал со еврообврзница и со повлекување на средства од веќе склучени кредитни линии. Оваа стратегија се карактеризира со релативно рамномерно надворешно и домашно финансирање. Во рамки на домашното финансирање најголем дел од нето финансирањето би дошло од краткорочните инструменти, односно државните записи. Со оглед на тоа, оваа стратегија е проследена со неповолни резултати кај индикаторите на ризик. Така, индикаторите АТМ и АТР на крајот од 2020 година забележуваат пониски вредности, а исто така и стапката на долгот кој достасува во рок од една година во однос на вкупниот долг се зголемува.

Втората стратегија има ист сооднос меѓу домашното и надворешното финансирање како и кај првата стратегија, но за разлика од првата стратегија, тука се предвидува менување на структурата на домашното задолжување во насока на зголемување на рочноста на државните обврзници. Анализата на пазарот укажува дека постои интерес од страна на инвеститорите за воведување на 30 годишен инструмент, заради што со оваа стратегија се предвидува воведување на 30 годишни државни обврзници, кои целосно би ги замениле новите емисии на 15 годишни државни обврзници. Дополнително на ова, се предвидува помало нето финансирање преку краткорочните инструменти на домашниот пазар во однос на првата стратегија, а поголем фокус се става на 2, 3, 5 и 10 годишните хартии од вредност. Резултат од примена на оваа стратегија е подобрување кај индикаторите на ризик и продлабочување на домашниот пазар со зголемување на рочноста кај постојните инструменти и воведување на нов долгорочен инструмент. Оваа стратегија е незначително поскапа во однос на

првата стратегија, гледано според односот на долгот/БДП, но е проследена со значајно подобри перформанси на портфолиото на долгот.

Третата стратегија претпоставува поголемо потпирање на надворешно финансирање. Имено, на домашниот пазар се предвидува презапишување на домашните хартии од вредност, а останатите буџетски потреби да се обезбедат од надворешни извори. Оваа стратегија е проследена со најнеповолен сооднос на трошоците и ризиците. Кај оваа стратегија е најмногу потенциран ризикот од промена на девизниот курс заради поголемото потпирање на странски извори на финансирање, а истовремено е и најскапа алтернатива. Воедно, стапката на долгот и каматните трошоци во однос на БДП анализирано според основното сценарио се најголеми кај оваа стратегија.

Четвртата стратегија се фокусира на обезбедување на поголем износ за финансирање на буџетските потреби од домашниот пазар во износ од 250 милиони евра нето задолжување во 2018 и 2019 година и 150 милиони евра во 2020 година, при што во тој износ се вклучени и државните хартии од вредност со валутна клаузула. Остатокот од потребите ќе се обезбедат од надворешни извори. Четвртата стратегија има најнизок трошок гледано според односот на долгот/БДП и каматните трошоци/БДП во основното сценарио, со оглед на пониските каматни стапки на домашниот пазар. Со оглед дека поголем дел од финансиските потреби се обезбедуваат од домашни извори, оваа стратегија е најмалку изложена на ризикот од промена на девизниот курс, но е неповолна во однос на перформансите на должничкото портфолио. Имено, како и кај првата стратегија и оваа стратегија е проследена со влошување кај ризикот од рефинансирање и ризикот од промена на каматните стапки. Дополнително, кај оваа стратегија не е земена во предвид веројатноста дека ќе постои потреба од ревидирање кон повисоки каматни стапки на домашниот пазар, за да се реализираат поголемите износи на нето повлекување.

Резултат на MTDS алатката е утврдување на трошоците и ризиците, и карактеристиките на портфолиото што се резултат за секоја од утврдените стратегии, притоа земајќи го предвид и влијанието на шоките на финансиските варијабли. Според анализата може да се забележи дека втората стратегијата, со оглед на поголемиот фокус на подолгите рокови на домашниот пазар, е најповолна од аспект на карактеристиките на портфолиото гледано според индикаторите на ризикот за рефинансирање и ризикот од промена на каматните стапки, иако е незначително поскапа опција од првата стратегија кај која се забележува значително влошување на карактеристиките на портфолиото. Третата стратегија е најскапа и најризична заради што се отфрла како алтернатива за финансирањето, додека четвртата стратегија иако има низок трошок и мала изложеност на промените на девизниот курс, сепак е неповолна од аспект на перформансите на портфолиото на долгот.